

1588

IHS

Archivo de Loyola

Sección ..... Serie ..... N.º 138

Est. 13

Plut. 6

Loyola

DE SACRÆ SCRIP-
TURÆ AVCTO-
RITATE.

OPVSCVLVM TEM-
PORIBVS HIS NOSTRIS
vtilissimum.

QVEMADMODVM INTEL-
ligi potest ex præcipuis capitibus rerum,
quæ in ipso continentur.

Ea autem notata sequenti inuenies pagellâ.

Per R. P. Dominicum Lopez
Societatis Iesu,

HISPALI
Apud Lazarum Ferrerium.

1588.

Cum Priuilegio superiorum.

De Comento de s. Heronimo i llo de Madrid
1620

Capita præcipua rerum, quæ in hoc
opusculo continentur.

1 Demonstratur ijs, qui iam credunt, Christianam religionem esse veram, non posse eos iurè dubitare de auctoritate librorum veteris, & noui testamenti.

2 Hoc idem demonstratur ijs, qui nondum credunt, Christianam religionem esse veram. Primum ijs, qui credunt, aliquam esse, aut esse posse veram religionem. Deinde ijs, qui existimant, nullam veram religionem esse posse.

3 Probatur breuiter cunctis in vniuersum, neminem posse causam vllam iustam afferre, cur libris istis fidem non adhibeat.

4 Ostenditur, istis libris maiorem debere fidem adiungi, quam alijs communiter adiungatur doctrinam, historiamue aliquam continentibus.

5 Detegitur error illorum, qui his libris istis adiungendæ eiusmodi argumenta ponunt, quibus nemo sese vlla ratione opponere queat.

6 Confirmantur ex parte, quæ supra dicta sunt, auctoritate Dantis Aligerij.

LECTORI CHRISTIANÆ PIETATIS STUDIOSO.

S. P.

*E*st æterni Numinis erga humanum genus philanthropia, & nos omnes saluos fieri velit, & ad veritatis tramitem multifariam, atque multipliciter nos alloquens adhortetur. Ex hoc Diuina benignitatis fonte, diuersæ rationes cognoscendi Deum, etatumq; omnium, naturalis, & scriptæ legis, atque euangelicæ philosophiæ, oriuntur. Hæ enim sunt scholæ tres, diuersis temporibus apertæ, quas, Diuino spiritu ducente ac docere, possumus identidem frequentare. Namq; superior & inferior calorum regio, scholæ est, quæ homines vel ipso tantum spectaculo illius discordiæ concordia, rerum atque effectuum ab ipsa auditorum, sapientiam Dei virtus emq; sempiternam docentur. Praelectiones autem huius scholæ nunquam intermittuntur, imo assidue sunt, nam dies suam partem docet, nox rursus etiam suam, neque opus est longo itinere & perueniat ad scholam hanc; namque ipsa omnes homines ubique continet. Neque varias linguas discere opus est, in quibus hæc sapientia contineatur, namque calorum sermo cunctis est notus, & vox etiam sine sono & illo auditur. Ipsi præceptores celum, dies, nox, æther, & ceteri suas sententias perferunt in omnes hominû regiões, hoc est, suis motibus & efficiunt ijs omnes (qui instrui velint)

lunt Instruunt. Porro inter hos praecones & praeclectores, vnus maxime conspicuus est sol, qui lumine efficientissq; suis omnia lustrat & peruadit, idq; celerissime. Quodsi quispiam cecus sit, qui solent sibi visum neget; at non negare potest eiusdem caloris sensum, qui ad infimas vsq; terra partes, & maris penetras. De hac visibili schola, atque rerum creaturarum libro, ad hunc modum olim cecinit Regius Vates. Cali enarrant, inquit, Dei gloriam, & opus eius manuum, ostendit aethy. Cuius rei cognitionem parit dierum nocturnumq; vicissitudo, quasi fundens orationem: idque ita, vt nullus sermo, nulla lingua sit, vbi non audiatu eorum vox: quorum regula ad omnes terras, quorum oratio ad vltimum pertingat orbem. In illis quidem tabernaculum posuit solus, qui quasi sponfus prodit ex suo lecto geniali, exultans vt athleta ad decurrendum curriculum. Atque ab vltimis cali carceribus profectus, ad alterum pergat extremum, nec quicquam est, quod eius lateat ardorem. Verum enimvero, quamquam magna, clara, & manifesta sit doctrina, quae ex hac natura contemplatione Deum cognoscere docet, adeo vt teste Apostolo, quod Dei cognosci potest, id apud omnes manifestum sit: Vtpote cum Deus eis patefecerit: (Etenim quae eius sunt inaspectabilia, cuiusmodi est eius sempiterna potentia atque Diuinitas, ea ex mundi opificio, dum considerantur per opera, perspicuntur. Adeo vt quotquot rationis sunt participes, inexcusabiles reddantur:) nihilominus altera schola scripta legis ab ipso Deo aperta atque publicata est, in qua singulari Numinis beneficio, longe melius ac plenus animos ho-

minum non modo erudit, Verum etiam docet, instruit, illustrat, & afficit, namque haec schola, non tantum naturales, sed supernaturales etiam & morales disciplinas continet, Scriptura enim sancta si recte cognoscantur, atque intelligantur, Domini timorem in hominum animis efficiunt: qui initium sapientiae, disciplina sapientiae, & corona sapientiae est. Continet hoc sacrum Verbum, aequitatis ac iuris fundamenta omnia: & complectitur omnia, quae scitu vtilia sunt, elegantissima oratione pertractata. De hac secunda schola rursus cecinit Diuinus Vates. Iehoua, inquit, lex integra animum recreat: Iehoua fidem oraculum ex infante reddit sapientem. Iehoua mandata recta mentem exilarant: Iehoua pura disciplina illustrat oculos. Iehoua castus metus perpetuo manet: Iehoua sententiae vera stimuli, & aquae sunt, fauorum dulciores nectare. Quid quod integer psalmus censemus decimus nonus ordine alphabetico conscriptas laudes indicibiles secundae huius schole. Diuinarum scripturarum congeris, vt nos ad earum studium trahat? Certe vel vnicum Apostoli testimonium satis superq; offeret ad alliciendos hominum animos, ad magnificentiisimè sentiendum de sacrarum scripturarum excellentia, ita vt ad earum assiduam lectionem, iugemq; meditationem incitaremur? Sic enim suum Timotheum alloquitur Paulus. Tu vero, inquit, in eis perseuera, quae didicisti, & per quae fides factus es, cum scias à quo didiceris, & à puero sacras litteras noueris, quae te possunt erudire ad salutem per fidem Iesu Christo habendam. Omne scriptum diuinitus inspiratum est, & vtile ad doctrinam,

Psal. 19.
ver. 7.

ad reprehensionem, ad correctionem, ad iustitia
disciplinam. Et compositus sit Diuinus homo, ad
omne recte factum comparatus. Equidem si no-
strum seculi homines praestantissimas has Diui-
norum librorum utilitates animo attento per-
penderent; relictis humanorum scriptorum la-
uinis, ipsos caelestis ueritatis fontes adirent; su-
amque sitim aquis limpidissimis sedarent. Verum,
proh dolor! ea est nostri seculi morum corru-
pela, atque uictoria potius quam ueritatis studii.
Et plures sint, qui rixando, altercando, disputa-
tando tempus terere malint; quam pie atque
modeste Theologiam religiosam, rixis posthabi-
tis profiteri. Quid, quod non desunt Athei, qui
suis caullis atque calumnijs (Sic olim fecit Lu-
bianus imperator apostata dictus) sacrorum li-
brorum auctoritatem eleuare conantur? Ge-
nus certe hominum non tam commiseratione, si
malitia non inscitis peccant, quam insectatione
dignum. Verum quia raris perditum spirant, bene
de illis sperare non desinimus, tractatulis hunc de
sacrarum litterarum auctoritate, tanquam pra-
esens pestifero morbo quò laborant, remedium
præbere uoluimus. Faxit Deus, et eos fructus, ex
huius scripti lectione, percipiant, quos opusculi
auctor Christiano zelo excitus discipit. Cata-
rum, et de ultimo proposita partitionis membro,
seu tertia schola aliquid breuiter dicamus, cum
lex litteris exarata peccatum et concupiscenti-
am peccati enellere non possit, neque littera sine
spiritu salutem asferre queat, reliquum est
Euangelium atque Diuini spiritus schola, in qua
credentibus et obedientibus Spiritus Christi do-
natur. In quem Christum aeternum Dei uerbum

Pro-

Propheta omnes intēdebant, cuius spiritus mun-
dum arguit de peccato, de iustitia atque iudicio.
De peccato quidem, quia in Christum non cre-
dunt, de iustitia uero, quia in calis iam regnante
supersticioso cultu eum demereri mundus uult: de
iudicio denique, quia plus Sathanica tyrannidi
quam Christi uictoria tribuere uidetur. Cuius
tamen spiritus uirtute et efficientia superat-
tur etiam occulta et latentia ueteris hominis
uirtus, atque purgantur. Ut tandem concludam,
cum satis superque compertum sit, Ethnicos in pri-
ma schola rerum creatarum, et Israelitus in
secunda sacrarum litterarum, absque Diuini
spiritus uirtute, parum aut nihil profecisse,
qui potius coram Diuino tribunali sese inexcus-
sabiles reddidisse, inuocandus est clementissimus
Iehoua, et per aeternum uerbum suum Christum
se nobis patefaciat, perque suum S. Spiritum se
nobis communicare, nostrisque mentes suis domici-
lulum efficere dignetur: et eo pacto rerum crea-
tarum spectaculum nobis sit tanquam Diuina
potentie atque providentie speculum: et sacra-
rum scripturarum uolumina tanquam Di-
uina erga humanum genus bene-
uolentia testimonia atque ora-
cula ueneremur et exoscu-
lemur.

Vale pie lector.

DE AVCTORI TATE SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Vbitant non pauci, eti-
am inter eos, qui Chri-
sti nomen profitentur,
de auctoritate scriptur-
æ, quæ dicitur sacra,
id est librorum, qui Bi-
blia vocantur, seu vetus
& nouum testamen-
tum. Ac quærunt, cur credendum sit, vera esse
& rectè dicta, quæ in illis continentur.

Huius quæstionis duo capita fieri possunt.
Aut enim ij, qui sic dubitant & quærunt,
concedunt alioqui, religionem Iesu Nazare-
ni, qui dicitur Christus, esse veram; Aut non
concedunt, sed vel de ea dubitant, vel etiam
nihil dubitant, quin sit falsa. Primùm de prio-
re capite; deinde de posteriore agemus.

I. Dico igitur, si concedatur, religionem
Iesu Nazareni, qui dicitur Christus, esse ve-
ram, me videre non posse, quemadmodum
iurè dubitari possit de auctoritate librorum,
qui vetus & nouum testamentum vocantur.
Ac primùm, quod attinet ad Vetus testamen-
tum, cum apertè a Nouo testamento confir-
metur, si demonstrabitur, eo concesso, quod
modò dictum est, Nouum testamentum
auctoritatem habere existimandum esse, iurè
hinc concludetur, Vetus testamentum simili-
ter auctoritatem habere, esse existimandum.
præsertim, vbi non constet, aut iusta suspicio

DE AVCTORITATE

fit, deprauatum, vel immutatum fuisse; vt infra dicitur. Iam, quod attinet ad Nouum testamentum, iniuriã de eius auctoritate dubitari, quasi videlicet historia, aut doctrina Christianæ religionis minus fideliter in ipso exponatur, ostendi potest, ni fallor, ad hunc, qui sequitur, modum.

Quatuor sunt, vt videtur, causæ, cur iurè dubitari possit de auctoritate libri cuiuspiam. Prima est, si scriptor parum sit fide dignus, aut non eiusmodi, de cuius fide, & scientia dubitari nequeat. Altera est, si reuera scriptor ignoretur. Tertia, si constet, aut iusta suspicio sit, librum deprauatum fuisse, aut aliquo modo immutatum. Quarta verò et postrema, si non reiicienda testimonia adsint, quòd libro isti nequaquam sit adhibenda fides. Si igitur demonstratum fuerit, nullam ex prædictis quatuor causis locum habere in eo libro, qui Nouum testamentum appellatur, demonstratum vtique etiam fuerit, iniuriã de eius auctoritate dubitari.

Itaque, quòd ad primam causam attinet, Quòd libri alicuius scriptor parum sit fide dignus, aut non eiusmodi, de cuius fide, & scientia dubitari nequeat, id sanè ex eo fit, quòd vel alioqui constat, iustamue aliquam ob causam suspicio est, eum non rectè nouisse ea, quæ scripsit, aut non ita scripsisse, vt nouerat, vel eius rei in ipso libro aliqua indicia apparent.

Iam verò non video primùm, quo pacto de scriptoribus eius libri, qui Nouum testamentum vocatur, constare possit, aut iusta suspicio

esse

SACRÆ SCRIPTVRÆ 3

esse (nisi propter id, quòd ex vniuscuiusque ipsorum scriptis colligi queat) eos aut non rectè nouisse ea, de quibus scripserunt, aut non ita, vt nouerant, scribere voluisse. Etenim, aut volumus, eius libri scriptores eos fuisse, quorum nomina inscripta suis locis apparent, aut omnino alios. Si alios, proferantur prius eorum nomina, & idoneæ probationes, quòd ipsi scripta illa conscripserint, non autem ij, quibus tribuuntur, tum videbimus, an eiusmodi homines sint, quibus fides, necne, sit adhibèda. Nam, si quis dixerit, satis esse, si nihil constet, eos fuisse eius libri scriptores, qui vulgò esse dicuntur, Respondebo, hoc non pertinere ad primam ex quatuor causis ante expositis, quæ merito efficere possint, vt quis de cuiuspiam libri auctoritate dubitet, de qua causa nunc loquimur, sed ad secundam pertinere, de qua suo loco videbimus. Atque istud neutiquam ad quidquam probandum valet in hacdisputationis huius nostræ parte, sed tamen ad excipiendum, si quis ab ipsis scriptoribus Noui testamenti eiusdem auctoritatem argumentari vellet, quòd hoc loco reuera non fit, sed ad ea respondetur, quæ contra auctoritatem horum scriptorum afferri possent. Verim ad propositum nostrum reuertamur. Si igitur proferri non possunt (vt certè non possunt) idoneæ probationes ad demonstrandum, alios scripta illa conscripsisse, non autem illos, qui scripsisse creduntur, sequitur, cum hoc loco pro concessò ponatur, constare de scriptoribus quinam fuerint (quomodo enim alioqui aut constare posset, aut

A 6

iu-

DE AVCTORITATE

iusta suspicio esse, aliunde, quàm ex eo, quod ex ipsis eorum scriptis colligi posset, scriptores istos aut iguorasse, aut minus fideliter scripsisse, quæ in scriptis illis continentur, nisi constaret, qui nam sint? sequitur, inquam, scriptores fuisse illos, qui fuisse existimantur. Iam, si isti fuerunt scriptores, perpendamus obsecro, quales ipsi fuerint, & qualia vniuscuiusque ipsorum sint scripta, vt videamus primum, an vilo modo sit verisimile, eos ignorasse veritatem earum rerum, quas scripserunt; deinde, an liceat suspicari, eos scientes id scripsisse, quod sit falsum.

Matthæus, & Iohannes, qui de Christo Iesu historicè scripserunt, ambo ex ipsius Iesu discipulis fuerunt ei intimis, ac, præ cæteris, familiaribus. Ex quo sequitur, eos non modo nouisse, quæ narrant; sed ijs ferè omnibus interfuisse. Marcus, & Lucas, qui similiter Christi historiam scripserunt, tunc, & ibi vixerunt, vbi, & quando Christus vixit, dum in terris commoratus est. Ac præterea alter, id est Marcus, fuit, vt nonnulli existimant, primum focus Pauli apostoli, ab ipso Christo singulari ratione electi ad eius doctrinam publicandam; deinde sine dubio discipulus, & focus Petri, qui similiter Christi apostolus erat, & cum ipso Christo familiarissimè vixerat, ijsq; ferè omnibus interfuerat, quæ Marcus scripsit. Immo Marcus aliud nihil scripsit, præter id, quod illi a Petro (vt sic dixerim) dictatum fuit. Alter verò, id est Lucas, focus fuit atque inimè familiaris Pauli supra dicti; a quo omnino dicendum est illum habuisse, quid-

S. SCRIPTVRÆ

quidquid opus erat ad perfectam cognitionem eorum, quæ ad ipsam historiam prorsus pertinebant. Idem Lucas scripsit de ijs, quæ egerunt apostoli post Christi ex hoc mundo discessum; & potissimum de ijs, quæ Paulus egit. quibus a Paulo actis ipse magna ex parte interfuit. de reliquis verò potuit ab ipso Paulo plenè doceri, & simul de multis crudiri ad alios apostolos vniuersamque illam historiam pertinentibus; quæ ipse Paulus viderat, & optimè nouerat. præter quàm quoddam Lucas & illo ipso tempore, & in illis locis vixit, quod per se satis est ad ostendendum, eum veritatem nouisse rerum supra dictarum. Iam Pauli apostoli leguntur epistolæ quædam, quas vel ad ecclesias quasdam, vel ad certos quosdam homines scripsit, quæ maiore ex parte continent doctrinam de religione Christi, ac præterea aliquid historicum aut ad Christum pertinens, aut ad ipsum Paulum, aut ad alios ex Ecclesia; nec non vaticinationes aliquas ad ipsam Ecclesiam pertinentes. Quod igitur ad doctrinam attinet, quis dubitare potest, quin Paulus optimè sciret, quid scriberet, cum non singulari tantum, sed admirabili diuinaque prorsus ratione electus a Christo fuisset ad nomen & Euangelium eius per terrarum orbem ferendum? Historia: porro ea pars, quæ ad Christum pertinet, aded cum doctrina coniuncta est, vt altera ab altera separari nequeat. ei verò parti, quæ ad alios ex Ecclesia pertinet, ipse Paulus interfuit. Nam de ea parte, quæ ad ipsum pertinet, nihil attinet dicere. De vaticinationibus;

non

DE AVCTORITATE

non potest fieri, vt in tam sublimi gradu apud Christum esset, illique adeo charus, & interm tamen futurarum rerum veritatem nesciret, quam ipse se scire profitebatur. Extant similiter epistolæ quædam Iacobi, Petri, Iohannis, et Iudæ, qui omnes Christi apostoli fuerunt, quos fieri nequit in eo errasse, vt ea ignorauerint, de quibus in ipsis epistolis scripserunt; siue id ad Christi pertineat doctrinam, qua omnes ferè, ab initio vsque ad finem, sunt refertæ; siue ad ipsius Christi historiam, cuius particula quædam in ipsis habetur, siue etiam ad vaticinationes (nam pauce aliquot ibi sunt) de futuris rebus ad Christianos pertinentibus. Habetur præterea liber, Apocalypsis dictus, qui admirabilem quandam visionem continet, in qua satis obscure multa prædicuntur futura, quæ omnia ad Christi Ecclesiam spectant. Cuius visionis veritatem, id est, an & qualis fuisset, optimè is nouerat, qui eam scripsit; cum ipse affirmet, sibi eam contigisse, seque illam vidisse. siue scriptor sit Iohannes Christi apostolus, idem nimirum, qui eiusdem Christi historiam conscripsit, vt communis est opinio; siue quiuis alius. Qua de re verba faciemus, cum de secunda causa agemus. vbi etiam loquemur de epistola ad Hebræos scripta, de qua dubitatur, an Pauli apostoli sit, necne.

Ostendimus, de singulis Noui testamenti scriptis agentes, nullum ex ipsis esse, cuius argumentum vniuersum, verum ne, an falsum esset, non is optimè sciret, qui illud conscripsit, Verum dicere posset quispiã, hoc prorsus verum

S. S C R I P T V R Æ. 7

verum tum demum futurum, si scriptores isti tales forent, quales ego illos feci. Sed de hoc iam dubitari; aut certe a quolibet dubitari posse. Respondeo, vt supra, cum dubitabatur, vtum nomina scriptorum illis scriptis præfixa verè essent, necne, hanc videlicet dubitationem ad secundam causam pertinere. Cum enim affirmatur (vt in hac primæ causæ parte fit) notum esse, quisnam alicuius libri scriptor fuerit, non intelligitur, notum esse, quo nomine invocaretur, aut eiusmodi aliquid, quod parum momenti habeat ad dijudicandum, an illi, necne, fides sit adhibenda. Sed intelligitur, notam esse eius conditionem, externasquè qualitates, quæ hac in re alicuius sint momenti, & indicare possint interiores huc pertinentes. Satisigitur hoc loco probatum est, si, qui fuerint scriptores Noui testamenti, spectare velimus, ne utquam dubitari posse, quin veritatem earum rerum nouerint, quas scripserunt.

Nunc videamus, vtum verisimile sit, tales homines ea scripsisse, quæ falsa esse ipsi nouerant. Et sanè videretur, nos in suspicionem adduci debere, quod in ijs, quæ ad historiam pertinent, minus fideles fuerint, ex eo, quod de ijs scripserunt, in quibus res ipsorum agebatur. Nomine autem Historiæ hæc diuinas patefactiones etiam complector, quas, vt vidimus, aliquis ex ipsis, se habuisse scribit. Verum, quando isti non solum veri Christiani omnes fuerunt, sed etiam aut ipsimet, aut ij, quibuscum coniunctissimi erant, Christo præter alios omnes homines charissi

DE AVCTORITATE

mi, quemadmodum hic pro concessio sumitur, nullum locum hic habet ista suspicandi causa. Omnes siquidem norunt & confitentur, inter precipua Christiane religionis precepta hoc esse, vt quisque verax sit ac fidelis, nec vlli vlla in re mentiatur; non modò, vt caueat, ne falsarius in publicis rebus sit; vt certè sunt illi, qui scientes ac prudentes falsas historias conscribunt; immo verò ne sit sacrilegus, aut blasphemus, aut saltem rerum diuinarum negligens, Deique parum timens; qualem esse eum omnino oportet, qui historiam religionis conscribens, falsa prudens scribit. Itaque, quòd in ijs de quibus isti scripserunt, res ipsorum ageretur, hoc non modò nõ adimit, sed auget opinionem fidei ipsorum in illis scribendis. Nullã enim aliã ob causam potius res ipsorum agebatur, quàm ob id, quòd Iesum Christum, eiusque religionem ex animo colebant; & idcirco tales erant, vt prudentes mentiri nequiuissent. Quòd si hoc non adimit, sed potius maiorem conciliat ipsis fidem in historia, multò magis idem in doctrina efficere debet; vbi nihil ipsorum interese poterat, illam aliter tradere, atque eam se habere nouerant. Quam enim aut gloriam, aut vilitatem, aut etiam delectationem ex eo percipere poterant, quòd data opera alios fallerent, eosque ad perditionis iter capeßendum inducerent, cum illis auctores esse possent, vt ingrederentur salutis viam, quam ipsi optimè edocti erant, et per quam ipsi perpetuò incedebant?

Sequitur, vt videamus, an, non habita ratione,

S. SCRIPTVRÆ

ne, quinãm fuerint scriptores isti, possit ex ipsorum scriptis certò sciri, aut iusta suspiciis esse, eos vel ignorasse, vel efferre noluisse veritatem eorum, de quibus scripserunt. Iam suspicio, aut certitudo ista, que ab ipsis scriptis suppeditetur, necesse est, vt ex eo oriatur, quòd in illis quedam doceantur, aut narrentur, que vel inter se diuersa aut repugnantia, vel per se ipsa falsa esse deprehendantur. Hac autem de re si quis plenè agere vellet, necesse esset omnes locos suspectos singulatum examinare, quod omnino nimis longum esset; ac preterea, quantum diligentia hic adhiberetur, complures facillè omitterentur. Quare hic satis erit summam ea de re agere, & per summam quedam capita. Eò magis, quòd, si in secunda causa tractanda probauerimus (vt quidem speramus) eos scripta ista conscripsisse, qui vulgò existimantur, non opus erit hac in parte admodum laborare.

Dico igitur, quod attinet ad repugnantias aut diuersitates, quæ in Noui testamenti scriptis inueniantur, nullam esse, que aut non vera non sit, sed que videri tantum possit, aut nõ in re sit parui, seu potius nullius momenti. Quæ videri tantum possunt, nec tamen sunt reuera, ea sunt, que ad doctrinam spectant, in qua non modò nulla vera in scriptis illis repugnantia aut diuersitas inuenitur; sed tanta est concordia & conuenientia, vt vel hoc satis esse deberet ad conciliandam libro illi auctoritatem maiorem, quàm quibus aliis liber habeat, vbi doctrina aliqua tradatur. Vix enim, aut ne vix quidem, scripsit vnus tantum homi-

DE AVCTORITATE.

hominis, licet breuibus & paucis tanta vnam doctrinam vbique concordia & conuenientia reperietur, quanta in eo libro, qui ex tot diuersis multorum scriptis constat. Repugnantiæ potro aut diuersitates seu veræ, seu quæ videri tantum possint, quæ in rebus sunt parui momenti, eæ sunt, quæ pertinent ad historiam. Quæ in re aliud nihil est opus nisi ea videre, quæ scripsit Iohannes, qui Chrysofomus est dictus, in præmio commentariorum suorum in euangelium Matthæi. Vbi si rectè memini, plene huic quorundam obiectioni respondet contra auctoritatem nominatim quatuor euangelistarum, & fidem eorum narrationibus adiungendam. Summa est, eos nihil prorsus inter se dissentire in ijs historiæ partibus, quæ alicuius sint momenti, & quod in quibusdam rebus minimis inter se differant, hoc non solum illis non minuere, sed augere etiam debere auctoritatem & fidem. Hinc enim apparere, eos non scripsisse quidpiam ab ipsis communi consensu confictum, reque verâ diuersos scriptores fuisse, qui rei gestæ veritate impulsit idem reipsa apertè scripserunt, quamuis in quibusdam paucis rebus, quæ nullius sunt ponderis, cum fieri possit, vt alius alio talium rerum veritatem melius tenuerit, fortasse aliquantum, aut etiam multum diuersè alius ab alio scripserit. Verùm hæc de re aliquid dicendum referuabimus in altero capite vniuersæ quæstionis nostræ; vbi non ponetur pro concessio, Christianam religionem esse veram, quemadmodum ponitur

S. SCRIPTURÆ.

IT

nitur in hoc primo capite. Et sanè, hoc posito, nullo modo est verisimile, quemquam ex varietate quapiam, aut etiam repugnantia, quæ in rebus admodum leuibus reperiat in scriptoribus, qui ad eò antiquitus adeoque communi consensu a Christianis sunt approbati, causam arripit de fide aut scientia illorum dubitandi in ijs rebus, vbi inter se conueniunt, & in eo, quod reipsa quilibet eorum narrat, nisi aliunde ipsi constet, eos in his rebus interdum id scripsisse, quod minimè sit verum.

Quamobrem ad ea venientes, quæ per se ipsa falsa appareant, hic similiter dicimus, aut nihil tale inueniri, aut, si quid eiusmodi inuenitur, id ad eò parui momenti esse, vt scriptis istis nihil prorsus fidem imminuere debeat in ijs rebus, quæ alicuius sint ponderis. In doctrina, affirmari constanter potest, nihil inueniri, quod falsum esse apertè cognoscatur. Nam, si hoc inueniretur, non reperirentur hodie, nec antehac reperti fuissent tam multi homines alioqui prudentes ac docti, qui scriptis istis in hac ipsa parte, quæ ad doctrinam spectat, sine vlla hæsitacione planè fidem adiunxissent, vt adiunxerunt. Nihil itidem in eis inuenietur, cuius contrarium probabiliter quisquam demonstrare possit, qui alioqui christianam religionem veram esse fateatur. neque enim id aliter quodammodo facere potest, quàm si decreta, aut axiomata religionis Christianæ proferat, quæ alicui rei in Nouo testamento scrip-

DE AVCTORITATE

scripte aduersentur. Atqui vnde petat iste eiusmodi decreta, vel axiomata, quaué auctoritate illa confirmare poterit, quæ ipso Nouo testamento multò non sit inferior, in quo, quod ad res externas atinet, sua fundamenta habet omnis cognitio, quæ habetur, decretorum, & axionatum religionis Christianæ? Num id fortasse faciet, ostendens aut rationibus, aut veteris testamenti auctoritate, cuiusmodinam debeant esse decreta vel axiomata ista, eaque aut omnino, aut ex parte aliter scripta inueniri in Nouo testamento? Hoc nõ crediderim ego quemquam facere posse. quod enim ad rationes atinet, hæc nimis fallax via est in re, quæ ex diuina patefactione pendeat, qualis est Christiana religio. Quod verò pertinet ad auctoritatem veteris testamenti, ea non est hic magni facienda; nisi prius constet, in quem sensum in diuina patefactione ista accepta fuerint verba locorum eius libri, quæ ad id probandum afferantur. Quandoquidem certum est, non posse quemquam vlla ratione aut pacto recipere Christianam religionem, quin simul confiteatur, in eius patefactione agnitum fuisse, vaticinationum de Christo & de rebus ad ipsum, ob id quæ ad Christianam religionem pertinentibus, saltem aliqua ex parte, aliam sententiam esse ab ea, quæ videtur. eam quæ eiusmodi, vt sine patefactione agnitum ista de ea ne suspicari quidem quisquã posset. Nihili enim estimandũ est quoddam genus hominum, qui lingua quidem Christianam religionem profitentur, interim tamen corde, ac factis eam negant. quippe qui

S. SCRIPTVRÆ.

13

qui reuera interiore animo aut Iudæi sint, aut spiritu Iudæico pleni, quem et fama et historia, immo perpetua eaq; certissima experientia docet semper Christiano spiritui ex diametro (quod aiunt) fuisse contrarium. Nam asserunt homines isti, nihil in vaticinationibus illis esse, quod ita intelligi non debeat, vt ipsa verba sonant, & non aliter vilo modo. Quod tamẽ falsum esse demonstratur ex quibusdam, quæ de Christo ipsimet fateantur. Etenim verum est quidem, vaticinationes illas, magna ex parte, primùm habuisse suum exitum, secundum nudam verborũ sententiam, in alijs, quàm in Christo, sed quatenus deinde in ipso Christo ex istis suum habuerunt, intellectum est, sub ipsis aliam sententiam latuisse, quàm verborum cortex ostenderet. Quin immo in multis ex istis vaticinationibus id, quod in alijs aliqua ratione exitum suum habuit secundum figuratam quandam admodum consuetam, verborum significationem, in Christo perfectè impletum est, aut implebitur secundum id omnino, quod ipsa verba sonant, ac per se sola significant, omni figura loquendi, quam communis vsus ferat, nudata. Sed non est nunc hac de re agendi tempus. Nos, si vel ab istius generis hominibus, vel ab alijs quibusuis, qui Christianos se esse profiteantur, producentur testimonia veteris testamenti ad probandum, in libro, qui Nouum testamentum vocatur, esse quædam ad doctrinam pertinentia ijs contraria, quæ sub Christo fore prædictum fuerat, ad omnia (Deo volente) particulatim respondebimus; præ-

DE AVCTORITATE

præter id, quod supra generatim respondi-
mus, Quam responſionem noſtram volumus
ijs quoque accommodari, quæ obijci poſſent
ſcriptoribus Noui teſtamenti, dum veteris teſ-
tamenti loca citant, quaſi ea non rectè ad
rem citauerint, & longè aliter, atque eorum
eſt ſententia, interpretati fuerint, & ſic quæ-
dam dixerint, quæ falſa eſſe appareat.

Sed iam tempus eſt, vt de ſecunda cauſa a-
gamus, vnde dubitari poſſit de aucto-
ritate alicuius libri, quam eſſe diximus, ignorari, quis-
nam reuera eius ſcriptor fuerit. Dicit enim
quispiam, quamuis alioqui fateatur, chri-
ſtianam religionem eſſe veram, Quisnam
mihi certum facit, ſcripta Noui teſtamenti
ab ijs reuera conſcripta fuiſſe, qui, vt tales, in
inſcriptionibus aut procemijs illorum no-
minantur, & ea conſcripſiſſe vulgò cre-
duntur? Et cum nihil certi de hoc habeamus,
nonne apertè hinc ſequitur, incertum eſſe,
quinam ea ſcripſerint, quando nulli alij nomi-
nari poſſunt, quos tam veriſimile ſit ea ſcri-
pſiſſe, vt iſtos? Quod cum ita ſe habeat, vnde-
nam fieri poterit, vt debeam ſcriptis illis fi-
dem adhibere, ſiue in rebus ad doctrinam
ſpectantibus, ſiue in rebus ad hiftoriam
pertinentibus? Fides, quæ hiftorico alicui
libro adhibetur, eo potiffimum inniti ſolet,
quòd conſtet, ſcriptorem, rem, vti geſta fue-
rit, probè tenuiſſe, & talem fuiſſe, quem haud
veriſimile ſit voluiſſe mentiri. Atqui huic rei
quomodonam locus eſſe poterit, vbi ignora-
tur ſcriptor? Pari ratione, quòd ad res attinet
ad doctrinã ſpectantes, ſi ſcriptori cuiſpiam fi-

des

S. SCRIPTURÆ.

15

des adhibenda eſt, noſſe oportet, eum homi-
nem fuiſſe doctum in eo genere doctrinæ, a
deò vt ei meritò credendum ſit. Vt verò hoc
ſciatur (ſi modò ſciri poteſt) an non neceſſe
eſt, non dubium eſſe quiſnam fuerit ſcriptor
iſte? Reſpondeo, in vniuerſa hac ratiocina-
tione duo affirmari, aut pro conceſſis ſumi,
quorum vtrumque falſum cenſeri debet. V-
num eſt, nihil conſtare de ſcriptoribus Noui
teſtamenti. Alterum, cum alicuius libri ſcri-
ptor ignoratur, nihil ferme ſuper-eſſe, quo in-
niti debeat fides, quæ ei adiungenda ſit, ſiue
in rebus hiftoricis, ſiue in ijs, quæ ad doctri-
nam ſpectant. Atque, vt id falſum eſſe oſten-
dam, quòd priore loco commemoravi, quem-
admodum propriè id poſtulat, quòd ab ini-
tio nobis faciendum propoſuimus, Dico, ſi
vllius admodum antiqui ſcripti aucto-
r non ignoratur, non ignorari certè auctores ſcripto-
rum ferè omnium Noui teſtamenti; immo
plus horum auctores ſciri, quàm cuiuſuis al-
terius ſcripti. Et ſanè mirum eſt, neminem
fortaſſe eſſe, qui audeat negare, aut etiam du-
bitare, quin liber aliquis, quantumuis anti-
quitus ſcriptus, cum habeat auctorem, cui
communi hominum conſenſu tribuitur, niſi
firma aliqua ratione aut teſtimonio ad id
impellatur, & tamen hodiè non nullos inue-
niri, qui aut negent, aut dubitent, horum
ſcriptorum auctores eſſe eos, quibus commu-
ni hominum conſenſu tribuuntur, immo
quorum ſe eſſe ipſamet maiore ex parte oſten-
dunt; cum interim nullum teſtimonium aut
rationè habeant, qua ad hoc impelli queant.

Et

DE AVCTORITATE

Et tamen multò minùs de auctoribus horum scriptorum dubitari posse videretur, quàm de auctore alterius cuiusvis similis scripti, id est admodum antiqui. Cum enim hoc, quòd sciamur, quisnam fuerit scriptor libri alicuius admodum antiquius scripti, ex testimonio eorum, qui eo tempore, quo scriptus fuit, aut paulò post fuerunt, exque perpetuo consensu doctorum hominum pendeat potiùs, quàm vlla ex re alia; quinàm liber inuenitur tam antiquitus scriptus, vt scripta ista, qui tot testimonia, qualia dictum est, habeat, quot illa habent, & tam perpetuum consensum hominum prudentum de scriptoribus, quinàm fuerint? Legantur ea, quæ hac de re Eusebius scribit pluribus in locis historiae suæ ecclesiasticæ, & inueniatur, vsque ad ipsius Eusebij ætatem, hoc est per ducentorum & quinquaginta circiter annorum perpetuum spatium, postquam scripta illa, conscripta atque edita fuerunt, numquam fuisse in Ecclesia, qui dubitaret, quin quatuor, quæ habemus, Evangelia, liber actorum apostolicorum; epistolæ omnes, quæ Pauli apostoli esse dicuntur, præter eam, quæ ad Hebræos est scripta; prior apostoli Petri; & prima Iohannis apostoli; hæc, inquam, omnia, ab ijs scripta fuissent, quibus tribuuntur, ijsquæ eiusmodi, quales a nobis in examinanda superiore causa descripti sunt. Atque intelligitur, alios non paucos scriptores fuisse, qui vel eo tempore vixerunt, quo scripta ista edita fuerunt, vel paulò post existerunt, a quibus apertè testatum relictum fuit, auctores istorum scriptorum eos esse,

S. SCRIPTURÆ.

17

esse, quorum ipsa habent inscripta nomina. Id quod nos hodie quoque magna ex parte videmus ex scriptis, quæ ad nostram ætatem pervenerunt Iustini, Irenæi, & Clementis Alexandrini; qui omnes tres temporè illi proximi fuerunt, præsertim verò Iustinus. Secuti sunt deinceps perpetuò viri prudentissimi, ijsquæ ingenti numero, qui penitus assensu sunt, rem ita se habere. Et cum tot ac tantæ fuerint in Christiana religione dissensiones, nullum tamen (quantum historia nos docent, & fama tulit) fuit ynquam homo prudens & grauis inter eos, qui apertè ac liberè Christi nomen profiterentur, qui dubitaret, quin supra enumerata scripta eorum essent, quorum esse dicuntur. Legitur quidem de quibusdam, primis illis temporibus, qui Iudæi potiùs, quam Christiani, dici debent, a quibus Pauli epistolæ rejiciebantur. Sed non negabant tamen isti eas Pauli esse; immo se idcirco eas non recipere profitebantur, quòd Paulus, qui eas scripserat, legis diuinæ per Mosem datæ proditor fuisset, & hodie quoque tales nonnulli inueniuntur. Ac præterea isti ipsi haud magni faciebant scripta istorum quatuor euangelistarum, exceptis Matthæi scriptis, Sed & alii istorum similes, aut deteriores diuersa diuersa ex supra enumeratis scriptis non receperunt. Non legitur tamen, eos negasse, illorum scriptores eos fuisse, qui dicebantur. At dicet quispiam, vt demus, iure dubitari non posse, quinam supra enumerata Noui testamenti scripta conscripserint, dubitari certè admodum iurè potest, quinàm reliqua alia conscripserint. Nam & veteres de illis omnibus du-

Iren. lib. 1.
cap. 26.
Euseb. hist.
ecccl. lib. 10.
cap. 24.

DE AVCTORITATE

bitarunt, & de nonnullis hodiequē dubita-
tur. Ad hoc primum dico, eū amfi scripta ista
omnia reiicerentur, satis futurum alia recipi;
illa, inquam, quæ quinam scripserint, nihil
vel dubitarit, vel dubitatum fuit vnquam,
quādo nihil alicuius momēti in istis est, quod
in illis quoque nō sit. Et fanē solæ Pauli apo-
stoli, quæ dicuntur, epistolæ (ea excepta, quæ
scripta est ad Hebræos, quam etiamnum mul-
ti ei non tribuunt) quas, vt dictum est, ne ij
quidē, qui eas reiiciebant, ab ipso Paulo scri-
ptas esse negabant, satis omnino essent ad sē-
tentiam ferendam in omnibus ijs, de quibus
aliquo cum fructu in Christiana religione di-
scipari potest. At deinde addo, quod attinet
ad posteriorem Petri epistolam, & ad episto-
las Iacobi, & Iudæ (quarum vnaquęq; in ipsa
initio nomen expressum habet illius, cui tri-
buitur, vt eius, qui eam scripserit (quantū ex
historijs, alijsquē indicijs colligi potest, ideo
quinam eas scripsissent, dubitarum ab initio
fuisse, quod reperte essent, postquam ex reli-
quis scriptis quasi liber iam factus esset, ac cō-
stitutum fuisset, illa sola, nec præterea alia, fi-
de prorsus digna cēsenda esse, quod ad histo-
riam attineret, & doctrinā Christi atque apo-
stolorū. Sed, cum postea, aliquāto tēpore pro-
cedēte, ex indicijs huic rei aptis cognitū fuis-
set, istas epistolās illorū ipsorū apostolorum
esse, exempta plerisq; dubitatio illa fuit, & sic
inter alias fuit numerata, & ea quidē, quæ Ia-
cobi est, ante duas reliquas; quemadmodum
etiam intelligi potest ex vulgatis codicibus Sy-
riacis, in quibus illa extat, reliquæ duæ nō itē,
fortasse, quod de ea prius aliquid cerū haberi
cōcp-

S. SCRIPTURÆ

19

coeptū est. Iam de duabus posterioribus Iohā-
nis epistolis, verū est, eas nō ita cōmuniter ab
omnibus, vt Iohannis apostoli scripta, fuisse
agnitas ac receptas. Sed tamē a plerisque, vt ta-
les, fuerūt receptæ, & ab illis etiam, qui de illa-
rum scriptore, quisnam videlicet fuisset, dubi-
tabāt, approbate, et fide digne existimate. Co-
gnitum, enim fortasse fuit, illas ab ipso initio
hoc honore dignas habitas fuisse ab ijs paucis
ad quorū manus peruenerāt. Quo magis verō
tēpus processit, eō magis deinceps perpetuō et
de his, et de alijs supra enumeratis scriptis fir-
miter creditū est, illorū auctores eos fuisse, qui
vulgō existimātur, adeo vt per plura scēcula, cū
adhuc in Christiana ecclesia magni momēti
dissensiones essent, nō secus atque, vsque ad
nostra tēpora, postquā dissensiones istæ defie-
rāt, sicut de illis, ita & de his, vix vllus homo,
intelligens existimatus, dubitare inuētus fue-
rit. Tametsi verō, quō magis tēpus procedit,
et etiā magis ab eo tēpore, quo cōscripta fue-
runt, ob eamquē rem a monumētis absumus,
& indicijs auctorū vniuscuiusq; ipsorū, tamē
omnino credēdū est, perpetuum istū omnīū-
quē cōmunē cōsensum (maximē verō eiusmo-
di hominū, qui nō modō alioqui inter se di-
sentiant, sed planē cōtrarias opiniones habe-
ant, quas quilibet ipsorū cum scriptis istis cō-
uenire contēdat) de auctoribus prædictis ob
idquē de auctoritate eorū, quæ diximus, scri-
ptorum, non casu extitisse, sed propter testi-
monia aliaquē aperta eius rei argumenta,
quæ procedente tempore in dies magis ap-
paruerint, & confirmata fuerint. Quod
attinet ad epistolam ad Hebræos scriptam,

Euseb. lib. 3.
cap. 19.

DE AVCTORITATE

non dubium est quin ad hunc vsque diem, immo hodie multò magis, quàm pluribus retro actis seculis, dubitatum fuerit, ac dubitetur, quisnam eam scripserit. Opinio enim vulgò recepta, eam esse Pauli apostoli, non pauca nec leues difficultates habet, & ego quidem, me ex illorum numero esse fateor, qui agrè adducuntur, vt id credant. Nam præter alias rationes, quæ inde me retrahunt, videtur mihi ipsa in vniuersum scribendi ratio auctoris illius epistolæ admodum diuersa ab ea, quàm sequutus est Paulus, quamuis æque diuina. Ne quidquam dicam de stilo, eoque, quem Græci characterem vocant, illius epistolæ; qui, vt græcæ linguæ periti asserunt, admodum dissimilis est characteri, & stilo aliarum Pauli epistolarum, quandoquidem hodiequæ multi sunt, qui omnino volunt, eam Iudaico sermone fuisse conscriptam, re-fragantibus pluribus ijsquæ apertis indicijs, quæ in ipsa reperiuntur, contrariæ sententiæ. Ingenue igitur fateor, de scripto hoc non sine causâ dubitari, num illius auctoris fuerit, cui communiore consensu tribuitur. Nihilominus tamen (vt interim de altero agamus, quod falsò sumi diximus in ratiocinatione illa, qua explicata est in quæstione nostra hæc secunda causâ fidei libro alicui minime adhibendæ) dico, etiamsi nomen auctoris alicuius scripti ignoretur, non tamen eiusmodi scriptum nullius auctoritatis existimandum esse, aut etiam minoris, quàm si non ignoraretur, siue in ijs, quæ ad historiam, siue in ijs, quæ ad doctrinam spectant, dummodo constet, scriptum istud ab ijs, qui optime nouerant,

an ea

an ea vera essent, quæ in ipso continentur, verax existimatum fuisse. Atqui hoc in ea epistola contigisse cernimus, ea siquidem primis illis temporibus, id est, cum adhuc multi eorum viuerent, qui cum ipsis apostolis consuetudinem habuerant, vt apertè ex historijs colligi potest, quamuis multi ex Romana ecclesia, aut etiam ipsa ecclesia Romana (contradiceret, generatim ab omnibus Christianis approbata fuit; adeò vt illi ipsi, qui contradicebant, ab alijs potius in eo dissentirent, quòd nolent, eam ab Apostolo Paulo scriptam fuisse, quàm vlla alia in re. Eam autem antiquitus admodum approbatam fuisse fidem inter cætera facit vulgatus codex syriacus Noui testamenti; quippe in quo illa extet. Reliqua est Apocalypsis, quod scriptum semper communi consensu tributum fuit Iohanni apostolo & euangelistæ. Multi tamen hæc de re dubitarunt. Verùm Iustinus, qui eo propemodum tempore vixit, quo conscriptum fuit, il- lud vt Iohannis, quem diximus, opus citat, eique, quemadmodum etiam Eusebius testatur, apertè tribuit. Irenæus autem, qui paulò post Iustinum extitit, qui quæ similiter, vt ipsemet asserit, proximus fuit ei tempori, quo visio illa eius scriptori contigit non solum (id quod etiam idem Eusebius testatur, ipsis Irenæi verbis citatis) asserit, scriptum istud esse Iohannis apostoli, sed etiam non obscure ait, id testimonio eorum confirmatum sua ætate fuisse, qui ipsum Iohannem de facie cognouissent. Quocirca non videtur, propter par- uam aliquam aut etiam magnam dissimilitu- dinem

Euseb. lib. 3. cap. 3. & lib. 6. cap. 14.

In collo- quio cum Tryph. lib. 4. cap. 17.

Iren. lib. 4 cap. 37. & lib. 5. circa finem. Euseb. lib. 5. cap 8.

DE AVCTORITATE

dinem rationis scribendi in vniuersum, ac sibi ab alijs eiusdem Iohannis scriptis longè diuersi generis (quod omnium fortasse rationū potissima est, quæ afferuntur ad probandum, scriptum illud non esse ipsius) debere aut posse dubitari, quin eius sit opus, maximè cum simul adsint tota testimonia, & coniecture, vt illi ipsi, qui prorsus negarunt, eius esse, illud quæ reiecerunt, coacti fuerint fateri, a quopiam conscriptum fuisse, qui persuadere voluerint, illū ipsum Iohannē illud cōscripsisse. Atque hæc satis sint de secunda hac causssa.

Tertia causssa, propter quam diximus dubitari posse de auctoritate alicuius libri, hæc est, videlicet si constet, aut iusta suspicio sit, librū fuisse immutatum ac deprauatum. Vbi primum animaduertendum est, necesse esse, vt deprauatio sit vel totius historię aut doctrinæ in vniuersum, vel singularium aliquot locorum, ex quibus ipsa historia aut doctrina non immutetur. Si enim vel partis tantum esset historię aut doctrinæ, vel locorū, ex quibus ipsa historia aut doctrina immutaretur, id facile aliqua ratione appareret; propterea quod non esset conuenientia illius partis cum reliquis, immutatio quæ ista latere non posset, præsertim doctrinæ. Itaque appareret in libro repugnantia, aut parua eiusdem secum consensio, quod iam diximus, & vt hoc loco licet, probauimus, non deprehendi in Noui testamenti libro, quin potius in eo inueniri mirabilem vbiq̃ue consensum atque concentum, ad eodē vt hoc solum, si quis consideret, quot scriptores, & scripta in eo contineantur, satis esse debeat.

S. SCRIPTURÆ.

vt quilibet iudicio præditus ei fidē vel maximam adiungat. Iam verò, vt deprauatio sit totius doctrinæ aut historię in vniuersum, id fieri prorsus nequit, si modò id firmum maneat, quod supra ostendimus; ista videlicet scripta eorū esse, quibus tribuuntur: neque enim alioqui illorum scripta essent, sed aliorū. Quod si deprauatio est aliquot locorū singularium, ex quibus nec doctrina nec historia immutetur, quidnam hoc momētū habet? Aut quam vim habere potest, vt libro alicui fides minimè habeatur in ijs, quæ alicuius sunt momētū? Nā si quis dixerit, ex deprauatione in rebus leuioribus iurē dubitari posse, ne hoc idem in rebus grauioribus acciderit, respondebo, iam hic vt demonstratum est, pro concessō sumi, in rebus grauioribus hoc nō accidisse. Sed videamus præterea, quænam probationes, aut coniecturæ adsint deprauationis, siue ex toto siue ex parte, scriptorū Noui testamētū. Quod attinet ad probationes, eas oportet aut ex testimonijs hominū dignorū, quibus fides habeatur, aut ex validis rationibus proficisci. Iā testimonia eiusmodi nulla adsunt. Quinimmo summa omnino reuerentia, in qua hæc scripta fuerūt apud omnes, qui antiquioribus tēporibus, inter Christianos, alicuius nominis erāt, aperte nobis testatur, istos existimasse, ea neque ex toto, neque ex parte deprauata fuisse. Alij homines digni, quibus hac in re fides habeatur, nulli inuenientur. Etenim, si Christiani non sint, fieri potest, vt sic locū ac testati fuerint ex animi perturbatione, atque vt eo minus vera existimetur Christiana religio,

DE AVCTORITATE

quam nos in hoc quæstionis nostræ capite
verissimam esse pro concessio ponimus. Sin
Christiani quidem sint, sed parvæ, aut nullius
auctoritatis, quodnam pondus habere poterit
eorum testimonium? Et nisi admodum anti-
qui fuerint, ijsquæ temporibus proximi, qui-
bus scripta ista conscripta sunt, qui testari ve-
rè potuerint, ea postmodum corrupta fuisse
ac deprauata? Validas porrò rationes, quibus
corruptio hæc ac deprauatio probari queat,
ego quidem nullas video. Si quis enim argu-
mentando eam colligere velit ex rebus mani-
festè falsis, vel inter se repugnantibus aut di-
uersis, quæ in ipsis scriptis legantur, iam di-
ctum est, res eiusmodi minime in eis inveni-
ri; aut certè non tales, quæ illius sint momen-
ti, & idcirco non aptas ne ad suspensionem
quidem induendam deprauationis ipsorum.
Quod si quis fortasse eam probare velit ex va-
rijs lectionibus, quæ habentur plurium in ipsis
locorum, Dico, quamvis necessarium quo-
dammodo sit, vnam tantum esse veram lec-
tionem, alias verò falsas, non tamen dici pos-
se, scripta illa esse deprauata, immo iurè posse
affirmari, ea valde conseruata esse. Nullum
enim est scriptum, in quo temporis longin-
quitate, ob varias incidentes causas, multa a-
liquâ ratione non immutentur. Quamobrem
inter antiqua scripta illud minus deprauatum
cenferi debet, cuius pluribus in locis variæ
lectiones extant, vt verissimile sit, in quolibet lo-
co, quem tempus immutauit, veram lectio-
nem inter ipsas extare; quam lector, ratione
duce, & collatione aliorum locorum similiū,

alſc.

S. S. C R I P T V R Æ

25

assequi atque amplecti possit, Magis verò de-
prauatum illud existimandum est, cuius
nusquam vlla extat varia lectio. De scriptis lo-
quor, quæ in complurium manus peruene-
rint, & quorum necesse sit multa exempla
decurſu temporis scripta fuisse, qualia præ cæ-
teris omnibus fortasse sunt Noui testamenti
scripta. Quot libros antiquitus conscriptos
habemus, quorum variæ lectiones si ad no-
stram notitiam peruenissent, non dubitare-
mus fortasse, vt facimus, de ipsorum senten-
tia in locis innumeris; nec opus esset, vt nos
tantoperes terqueremus, quò assequi possi-
mus, quemadmodum modò hic, modò ille
locus legendus sit, quando liquidò apparet,
fieri non posse, vt ibi ita scriptum fuerit, quem-
admodum legitur? Iam igitur, vt de coniec-
turis agamus deprauationis scriptorum No-
ui testamenti. Si quispiam dixerit, admodum
verissimile esse, tot sæculorum spatio, cum tot
exempla eorum descripta fuerint, ea pluribus
in locis fuisse immutata; id sanè non negabo.
Sed simul dicam, ex varijs lectionibus appa-
rere posse vestigia immutationis, qualis nam
ea fuerit. Quòd si quis præterea dixerit, verissi-
mile esse, vt ii, qui in Christiana religione inter
cæteros principatum in orbe terrarum obti-
nuerunt, quorumquæ de ipsa religione senten-
tiæ præualuerunt, tot sæculis, quibus regna-
runt, multis in locis religionis ipsius libros
corruperint, eorumquæ verba, ad suam sen-
tentiam illa accommodando, immutauerint:
Respondebo similiter, me non negare, quin
verissimile sit, eos tentasse, aut cogitasse id face-

B 5

re.

DE AVCTORITATE

re. Verùm, tam magnum explorū numerum, qui varijs in linguis semper horum librorum per terrarum orbem diffusus fuit, tot veteres, qui aut explanationes & commentaria in eos ediderunt, aut de rebus ad Christianam religionem spectantibus scripserunt, a quibus sæpe sapius ex his libris aut verba aut sententiæ citantur, id illis nõ permisisse. Cuius rei satis manifestum indicium esse potest, quòd nulla est opinio, de qua diu olim disputatum fuerit, quæ ex ijsdem codicibus, quos a se conseruatos ipsi approbant, non possit, vrantea, disputanda suscipi; quodquæ ex his ipsis codicibus gloriantur hodie innumerari se detegere istorum (vt quidem eam ipsi vocant) tyrannidem, ac falsitatem innumerabilium ab eis receptorum opinionum. Quamquam præterea & contra hanc, & contra quamcumque aliam coniecturam, quam quis in medium afferre possit deprauationis scriptorum Noui testamenti, coniectura quedam pugnat longè illis grauior, quæ sola eas omnes diluere atque euertere potest. Ea est, quòd plusquam verisimile censei debet, Deum, cuius bonitas, & prouidentia infinita est, non permisisse, vt illa scripta, quibus continebatur potissima, quam sui ipsius suæquæ voluntatis, simulquæ salutis nostræ humano generi toto hoc ab orbe condito tempore, largitus est, notitia, quæquæ vt talia, quæ eam continerent, a verè pijs in ipsum Deum hominibus semper recepta fuerunt, vlla ratione deprauada ac corrupta fuerint. Nam, si quis, hoc verisimillimum esse, negare velit, necesse est etiã

vt

S. S C R I P T V R Æ.

27

vt neget, aut Christianam religionem esse veram, aduersus id, quod hoc loco pro concessio ponitur, aut Noui testamenti scripta ab ijs cõscripta fuisse, qui ea conscripsisse existimantur, aduersus id, quod iam probatum est, immo in hac ipsa disputatione de scriptorum illorum deprauatione iam firmum constitutum quæ habetur. Quamobrem plura de hac tertiã causa verba minimè facientes, iurè possumus vltèrius progredi, præsertim cum de eã iterum dicendum sit, vbi separatim de Veteris testamenti scriptis agatur; ibiquæ addendum, siquid hoc loco prætermisum fuerit.

Restat igitur quarta & postrema causa, quam paucissimis verbis expediemus. Quandoquidem nulla (quod sciam) testimonia extant hominum hac in re fide dignorum, quòd Noui testamenti scriptis, si modò Christiana religio vera est, fides non sit adhibenda. Et sanè quidem, si ab aliquibus veteribus Christianis, de quorum sanctitate, & huius ipsius rei cognitione ex historijs apertè constaret, simpliciter testatum deprehenderetur (etiã nulla eius rei ratione allata) non debere scriptis istis fidem adiungi; hoc solum satis esse posset ad detrahendam illis fidem, aut certè eam valde dubiam suspectamque reddendam. Verùm, vt dixi, quòd hoc deprehendatur, nihil scio, nec fieri ferme potest, vt tale quid ad nostram notitiam perueniret, cum nemo ynquam vulgò verus Christianus existimatus fuerit, qui de auctoritate eorum scriptorum in yniversum dubitauerit, nedum affirmauerit, in rebus ad

B G.

Christia-

28 DE AVCTORITATE

Christianam religionem pertinentibus, scriptis illis credendum non esse, neque eis standum.

Hactenus nobis videmur satis aperte demonstrasse, si concedatur, Christianam religionem esse veram, nullam esse causam, cur dubitari debeat de auctoritate eius libri, qui Nouum testamentum appellatur. Ex quo, vt ab initio diximus, necessariò sequitur, non esse similiter, cur dubitetur de auctoritate eius libri, qui appellatur Vetus testamentum, cum is a Nouo testamento manifestè confirmetur. Nulla siquidem scripta hoc loco ad eum librum pertinere agnoscimus, præter ea, quæ Christi, & apostolorum eius tempore, iam, vt sacra, in Iudaico populo recepta fuerant, atque eiusmodi, quibus prorsus fides adhibenda esset. Hæc sunt illa omnia, quæ hodie quoque Iudei, vt talia, approbant, & agnoscunt, quæ denique ipsorum Biblijs continentur, & vniuersè apud Christianos sine controuersia plenam auctoritatem obtinent. Quare nihil hæc est opus agere vel de duabus prioribus, vel de quarta earum causarum, quas de Nouo testamento verba facientes examinauimus, ex quibus induci quispiam possit ad fidem alicui libro minimè adiungendâ, cum nulla ex istis tribus, ob iam expositam causam, locum habere possit in Vetere testamento, si Noui auctoritas agnoscat. De tertia tantum non nihil agendum erit. Sed prius tamen aliquid mihi dicendum videtur de ipso Mose, qui præcipuorum Veteris testamenti librorum scriptor fuit, in quibus non modò reliquorum

om.

S. SCRIPTURÆ 29

omnium, verum etiam totius (vt sic dicam) religionis fundamenta continentur. Audiui enim aliquoties, doctos quosdam viros libris istis obijcere quòd in eis ea narrentur, quæ longissimo tempore ante Mosem, qui eos scripsit, natum euenerint, nedum is potuerit ex propria scientia (vt loquuntur) illa scribere atque, vt facere videtur, asserere; & idcirco causa sit, cur eius dicto sit standum. Hæc obiectio tamen aliquid coloris habet, tamen, vt mox ostendemus, nullam vim habet ipsa per se. Primum igitur animaduertendum est, rationem hanc longinquitatis temporis inter scriptorem, & res, quas scribit, posse quidem hanc vim habere, vt ipsi indubitata fides minimè adhibeatur; non tamen per se ipsam efficere posse, vt nihil ei credi debeat. Alioqui reiiciendi penitus essent complures celebres historici, qui de rebus scripserunt ab eorum ætate longè remotis. Et tamen non solum isti penitus non reiiciuntur, sed etiam generatim non mediocri fides illis adiungitur, vt Liuius, Plutarcho, & alijs non paucis. Hoc autem idè dico, quòd, etiam si hæc quæri tantum videatur de plena fide adhibenda, tamen, vt postea dicitur, ad rem etiam plurimum facit scire, num historijs, de quibus agimus, debeat aut possit ea fides adhiberi, quæ alijs multis, de quibus tamen nihil certi habemus. Deinde verò dico; quòd Moses ea ætate vixerit, quæ remotissima fuerit ab eo tempore, quo multa euenerunt eorum, quæ narrat, hoc per se ipsum non debere fidem illis quidquam detrachere. Etenim aut volumus, Mosem talem fuisse.

DE AVCTORITATE

fuisse, cui fides haberi possit in ijs, quæ scribit suo tempore euenisse, quæque ipse optimè nouerat, an vera necne essent, & quomodo profus se habuissent, aut nolimus fuisse talè. Si nolimus talè fuisse, vanū est cōmemorare magnū illud interuallum, quod est inter res quasdā ab ipso scriptas, et tēpus quo ipse vixit, quasi tacitè dicere velimus, in rebus, quæ vel proximè, vel ipsius tēpore extiterāt, deberi aut posse illi credi. Sed oportet apertè dicere, non debere illi quidquam credi, ac ne illa quidem, quæ sibi ipsi accidisse narrat, aut quibus se interfuisse affirmat, nedum aliud quidpiam, sin autē volumus, eum talè fuisse, cui fides haberi debeat saltē in ijs, in quibus nullo pacto falli potuerit, & cōcedimus, eum hominē insigniter ac consultò mendacē ac mentientē minimè fuisse, necesse est, vt pariter velimus, & concedamus, verissima esse, quæ scripsit, quantumuis longo tēporis spatio ab eius ætate distita, maxime verò id, quod vel minùs verisimile videtur, vel minùs potuisse ab ipso resciri, hoc est hunc, què videmus, mundū a Deo creatū fuisse, et quomodo. Narrat enim idē Moses de se ipso, idque constāter asseuerat (qua in re fieri nō potest, vt falsus fuerit) se in tam alto gradu apud Deum fuisse, et vsque ad mortē ad eō illi charū, vt què ipse ait, necessariū ac familiarē vt hoc verū esse nequeat, quin simul verum sit, eū nō solum rescire potuisse ea, quæ lōgissimo tēporis spatio ab ipsius ætate distabant, maxime verò ea, quæ proprie ad ipsū Deū pertinebāt, sed etiā cum certò illa resciuisset, prout ab ipso scripta sūt. Alioqui Deo charissimus atq; intimus

SACRÆ SCRIPTVRÆ 51

intimus fuisset homo scelestus et indignus qui vineret, qui videlicet ausus fuisset ea scribēdo asseuerare, nō modò de alijs, sed de ipso Deo, de què eius operationibus, quæ sibi comperta non essent, & tam grauius alios fallere. Sed iam ad propositum nostrum reuertamur.

Dico igitur, non posse quidquam dubitari de auctoritate libri, qui Vetus testamentū appellatur, nisi si quis dixerit, ab eo tēpore, quo Nouū testamentū conscriptū fuit, fuisse Vetus testamentū pluribus in locis corruptū ac deprauatū, quos cum planè nosse nequeamus, esse, cur de omnibus eius libri locis dubitemus. Verū quisnam erit, qui verè affirmare istud possit? Præterea, vt nō tantum de certitudine, sed de suspitione quoque agamus, aut deprauatio ista casu euenit, aut datā operā. Si casu, quinām liber est, in quo hoc idem euenire nō potuerit? Ergo, si ob istam causam dubitandum est de omnibus, quæ hodie in Vetere testamento leguntur, quasi aliter legantur ac scripta fuerint, oportet ob hanc ipsā causam in eodem dubio versari circa omnes, qui vbi que extant, libros, ac propterea, quod ad historiam attinet, nihili facere quemcumque, qui legatur, librum. Iam verò quis nescit, librorū deprauationes, quæ casu eueniant, præter quàm quòd leuioris momenti esse consueuerunt, plerumque tales esse, vt earum in ipsis locis indicium aliquod appareat, eosque qui iudicio nō sunt destituti, optimè nosse, quinām esse queant suspecti loci, qui rursus eiusmodi, vt in ijs deprauatio vlla casu euenire minimè potuerit? Sin autē deprauatio ista datā operā euenit,

DE AVCTORITATE

euēnit, necesse est Iudæos id fecisse quando-
quidem illi perpetuo tanquam custodes eius
libri fuerint. Iudæos verò haud verisimile est,
vt apparet, aliud deprauare aggressos fuisse,
nisi aliquot loca, in quibus aliquo modo ver-
ba fierent de futuro Messia, quæ satis aperte
intelligerentur de Iesu Nazareno, quem ipsi in
crucem sustulerunt, verè dicta esse, & in eo
impleta fuisse, aut loca alia, quæ quauis tan-
dem ratione eis aduersarentur, ac fidem fa-
cerent pertinacis ipsorum. Quæ deprauatio
nihili faciendâ est; cum iam pro concessio hinc
ponatur, non recipi Vetus testamentum, quin
simul recipiatur Nouum; in quo apertissimè
continetur quidquid pertinet ad cognitio-
nem Iesu Nazareni, vt Messie in Vetere tes-
tamento promissi, & ad excellentiam, & glo-
riam ipsius, & simul ad Iudaici populi per-
uerfitatem. Postremò considerandum est (dis-
putet contra quiuis) si recipiatur Nouum
testamentum, non posse ad ipsam religionis
summam quidquam ferè momenti habere,
quamcumque Veteris testamenti deprauatio-
nem, cum nihil non leuis momenti potuerit
esse in Vetere testamento, quod Nouo non
contineatur nec quidquam illius recipiendum
sit, quod non conueniat cum ijs, quæ in hoc
sunt scripta. Ad eò vt vtilis quidem plures ob
causas sit lectio Veteris testamenti ijs, qui
Nouum recipiunt, id est hominibus Christia-
næ religionis; sed non tamen necessaria.
Hoc què ideo dictum volumus, vt eodem
tempore respondeamus ijs (si qui tales fuerint)
qui, vt auctoritatem Veteris testamenti mi-
nuant

S. SCRIPTURÆ 33

nuant, atque ostendant, scripta illa fuisse de-
prauata, dicturi sint, multa in eo legi, quæ ni-
hil prorsus cum quibusdam conueniunt, quæ
in Nouo testamento leguntur. Quandoqui-
dem ista suo tempore & vera fuerunt & san-
cta. Sed postea qualitatem mutarunt, cum
mutatum est testamentum (vt etiam ipsa no-
mina indicant Vetus & Nouum) id est fer-
dus, quod pepigit Deus cum populo suo.

II. Ostendimus, vt quidem nobis vide-
tur, quantum satis est, nullam esse causam,
cur quis dubitare debeat de auctoritate libro-
rum Veteris, & Noui testamenti; si modò
concedatur, religionem Iesu Nazareni, qui
dicitur Christus, esse veram. Sequitur nunc,
vt videamus, que madmodum auctoritas ho-
rum librorum probari possit, vbi quis dubi-
tet, an religio ista sit vera, necne; aut etiam
firmiter credat, eam esse falsam. Et quam-
quam non soleat eiusmodi de re his conditio-
nibus disputari, cum vanum esse videatur con-
nari cuiquam persuadere, fidem adiungen-
dam esse libris quibusdam de religione agen-
tibus, quam veram esse, iam constans non sit
opinio; tamen tentabimus breuiter expo-
nere, quæ hic etiam dici posse arbitra-
mur.

Necesse est igitur primùm in hoc disputa-
tionis nostræ capite talem distinctionem fa-
cere. Nam aut is, qui dubitat de veritate reli-
gionis Iesu Christi, eam uè falsam etiam pen-
nitus esse existimat, credit esse, vel esse posse
religionem aliquam veram; aut credit, reli-
giones omnes, quæ sunt, vel esse possunt, esse
falsas;

DE AVCTORITATE

falsa, & idcirco aut negat, Deum esse, aut nõ concedit, illius curã & prouidentia homines singulari regi et gubernari. Communis quędã vtrique istorũ ratio, qua videlicet illis probari queat, libris supra dictis fidem adiungendam esse, hæc foret. Nempe illis demonstrare, Christianam religionẽ esse veram, iam enim ostensum est, si hoc probetur, nullam causam esse, cur id fieri non debeat. Quãquẽ verò hæc res eiusmodi est, quã longam disputationem requirat, ipsaquẽ per se magnum planẽ volumen postulet; tamen quatenus breuissima, qualem hic instituimus, scribendi ratio fert, videbimus, vt aliquid de hoc dicamus, ratione habita, idquẽ separatim alterius ab altero, vtriusque generis istorum hominum.

I Quantum igitur ad eum attinet, qui credit esse, vel esse posse aliquam verã religionẽ, videre nequeo, si modò is iudicio sit præditus, quomodo clarè non perspiciat, Christianã religionem non solum alias omnes longè antecellere, sed etiã omnia habere, quã in religione aliqua vera desiderari possint, adeò vt aut hæc sola sit vera, aut nulla vel sit, vel esse possit non falsa. Sed dicet quispiam. Quanam ratione vis, me quidquam de Christiana religione iudicare posse, cum nesciã qualisnam sit ista Christiana religio, propter tot tamquẽ diuersas immo contrarias opiniones, quã antiquitus fuerũt, hodiequẽ sunt, de rebus ad eam pertinentibus? Respondeo, istas tot tãquẽ diuersas, aut etiã cõtrarias opiniones, nihil impedire, quominus de sũma quadã cõstare possit eius religionis, quã sũma sine dubio id est, in quo

omnes

S. SCRIPTVRÆ.

55

omnes, qui eam religionẽ profitentur, videntur cõuenire, præcepta scilicet sanctissima quę in ipsa dantur, promissaquẽ admirabilia verë quẽ Deo digna, quã in ipsa continentur, quibus duabus rebus tanquã partibus, omnis religio potissimũ constat. Quãnam verò alia religio vnquã fuit, aut esse potest, in qua tãta, nedũ maior, vitã innocentia ac probitas vera præscribatur, tamquẽ nedũ magis, ab omni superstitione aliena, & ab omni quamuis minima causa irrisione sibi concilianda, quã illa est, quam omnes, qui Christianos se esse profitentur, agnoscunt præscribi in Christiana religione? Quin potius, quãnam alia religio est, cuius præcepta, si cum præceptis Christianã religionis comparentur, nõ videantur tamquam exiguum & obscurũ aliquod lumen soli oppositũ atque collatum? Tam quòd attinet ad promissa, quis est, quin videat, ne excogitari quidem posse vlla nec sublimiora nec magis diuina, quã illa sint, quę Christianã religionis auctorijs fecit, qui eam colerent? Adde quòd modus ista præcepta dandi, istaquẽ promissa faciendi qualem eum fuisse consentiunt omnes, qui Christiani appellantur, adeò raris ac perfectus est, vt in summam admirationẽ adducat quemcumque cum diligentius considerantẽ. Hic enim is, qui præcepit, primus etiam omnium ea, quã præcepit alijs, ipse fecit, idquẽ manifestè atque absolute, vt non minus docuerit, quã facienda sint, suo ipsius exemplo, quã verbis. Idemquẽ ipse, postquam palãm & in oculis omnium eã viã incessisset, quam alijs monstrauerat,

eo

DE AVCTORITATE

co pervenit quò illam ducere affirmaverat, promissaquè illa est adeptus, quæ aliis fecerat, vnaquè potestatem consecutus ea aliis præstandi, quemadmodum se facturum promiserat. Quæ igitur alia religio cum hac in his rebus æquari potest, præsertim verò in postrema hac parte? Nam quæ alia est, in qua evenit, ut is, qui eius auctor & princeps esset, promiserit seipsum daturum præmium a se propositum iis, qui ipsius præcepta servassent? Aut illud idem præmium ipse obtinuerit, nedum facultatem illud aliis dandi? Promisit Moses legem, quam ipse dedit, conservantibus, multa felicia in hac vita; quorum non apparet ipsum, nisi minima ex parte, participasse, qui toto ferè tempore, quo vixit, laboribus, & molestiis circumdatus fuit; & ne datum quidem in ipso vitæ extremo illi est, ut in eam regionem ingrederetur, quam Deus perpetuò possidendam ei populo dederat, quem ipse eò ducebat, nedum ut ipse eum illuc introduceret, plenumquè tot suorum laborum fructum cerneret. Mahometes similiter iis, qui religionem a se promulgatam coluerint, promisit post hanc vitam gaudia, & voluptates magnas, quarum hactenus illum partem ullam adeptum fuisse, nullum indicium extitit. Quinimmo constat hodie, aut constare creditur, vbinam corpus illius sit, vita omniquè sensu destitutum iam inde a mille circiter annis. Nam si quis diceret, si ea quidem vera essent, quæ auctori Christianæ religionis evenisse dixi, nulla alia disputatione opus futurum, cum ex illis necessario conclu-

den-

S. SCRIPTURÆ. 37

dendum foret, hanc religionem esse verissimam, verùm de ipsiis du bitari, aut etiam firmiter credi, fabulas esse ac mendacia; Responderem, quod pertinet ad illud, de quo hic agitur, nihil opus esse inquirere, an ista sint vera, necne. Sed satis esse, in Christiana religione ita affirmari, ut a me dictum est, ut hæc religio cum aliis omnibus conferatur; positis videlicet iis, quæ in illis affirmantur; ac demonstrato, hanc illis longè antecellere, paribus alioqui conditionibus, hoc est pro concessio sumpto, eandem prorsus fidem adiungi omnibus, quæ vel in hac, vel in illis affirmantur. Quamquam ea, quæ in Christiana religione eius auctori evenisse affirmantur, idoneis probationibus non carent; cuiusmodiquè eorum indicia apparuerunt, ut, qui audeat planè contrarium asserere, id est fabulas ea esse ac mendacia, ostendat se non admodum intelligentià pollere, ac temerarium esse, quemadmodum inferius demonstrabitur. Cum igitur, si id tantum consideretur, quod de rebus ad Christianam religionem pertinentibus, veritatis vi planè cogente, omnes, qui eam profitentur, affirmant, semperquè affirmarunt, facile cognosci possit, quantopere cæteris ea sit anteferenda, quidnam (putas) foret, si omnium rerum præcipuarum ad eam pertinentium veritas nota esset? Quæ tamen hodie quibusdam paucis est nota, qui præter modum obstupescunt divinam & admirabilem, sapientiam, quæ in ipsa tota, in singulisquè eius partibus continetur, atque aperte vident, aut nullum prorsus locum habere, aut facillimè

DE AVCTORITATE

enē everti posse, quidquid contra ipsam afferri vel solet, vel etiā potest, cum pleraque ex istis ideo afferantur, quod per errorem falsò ponuntur quaedam quasi maximè ratæ ac necessariæ sententiæ in ea religione; quodquæ adhuc ex parte ignoratur, quemadmodum de quibusdam ex præcipuis rebus ad ipsam spectantibus sentiendū sit. Quos errores tunc mihi explicandos referuo, si vnquam Deo placuerit, vt planè de veritate huius sacratissimæ, sanctissimæ quæ religionis scribā, vbi ad omnia grauiora respondebo, quæ contra eam possunt afferri. Quod vel ex toto, vel ex parte alij, quidā iam tentarunt, sed quia istis non rectè eius arcanā nota erant, & ob eam causam multa aduersarijs concesserunt, quæ falsò de ea pro veris ponunt; hinc factum est, vt minimè ijs satisfacere potuerint, qui acuti fuerūt et excelso ingenio præditi. Potest igitur vt ad rem nostram redeamus, vel ex eo solo, quod de Christiana religione ab ijs semper affirmatum bonū, qui eam sunt professi, faciliè quicumque iudicio penitus destitutus non sit, cognoscere, quantopere hæc religio cæteris omnibus sit anteponenda; & si vlla quæpiam vera religio in terris est, aut esse potest, hanc illam esse. Quinetiam, quando generatim ij, qui vnquā se Christianos esse professi sunt, quantumuis diuersas ac repugnantes inter se opiniones alij ab alijs habuerint, falsi sunt, in libro, qui Nouum testamentum appellatur, summam religionis ipsorū contineri, potest, qui de eius veritate dubitet, librū illum accuratè legendū sibi sumere, & sanè, nisi planè stolidus fuerit, nec

S. SCRIPTURÆ 39

nec apud animū suum iam statuerit, quenām aut ex toto, aut ex parte, sint eius religionis decreta, sine vlla alia ope ad clarissimam cognitionem perueniet multarum rerum ad eam pertinentium, quæ id efficient, vt ipsis (quod aiunt) manibus contrectet ipsius præ cæteris omnibus religionibus excellentiam. Quod si quis obiiciat, non posse quemquam Nouum testamentum in hunc finem legere, vt apertè cognoscat ea quæ sunt religionis Christianorum, a Iesu Nazareno tradita, cum de auctoritate ipsius Noui testamenti dubitetur. Respōdebo (hocquæ ad materiā quoque superioris capitis accommodari poterit) necesse esse, vt dubitatio, quæ hūc meritò esse possit, de auctoritate eius libri, ad ipsam historiā pertineat rerū, quæ eo tempore euenerint (idquæ in eam tantū parte, quæ nequaquā cōmuniter ab omnibus etiā maximis Iesu Nazareni inimicis, vt vera, recipitur, quæquæ, si reciperetur, apertè demonstrare possēt, ipsius Iesu religionē bonā esse & dignā, quæ recipiatur (atq; etiā ad promissa, aliasque rerū futurarū prædictiones, aut ad patefactionē rerum presentium vel præteritarū, sed nullo pacto ad doctrinā, quatenus historicè consideratur. Quis enim risū dignus nō fuerit, si affirmatibus cuiusuis religionis hominibus, suā ipsorū religionē certo quodā libro cōtineri, quod idē semper sensisse constat eos qui eius religionis fuerunt, dicat ipse se id minimè credere? Nam quis est, exēpli gratiā, qui negare audeat, aut etiā dubiū apud se id esse dicat, in Vetere testamēto cōtineri religionem Iudaicā populi a Mose traditam, vel in Alcorano

DE AVCTORITATE

Alcorano seu Corano religionem, quam Turcæ alijque Mahometani a Mahomete traditam habent? Quamobrem durum ac nouum admodum videtur, quemquam inueniri, qui sciens, Noui testamenti librum semper a Christianis hominibus eum existimatum fuisse, in quo scripta contineatur summa religionis ipsorum, audeat ipse dicere, se hoc non credere, aut de eo dubitare; nec confiteatur satis esse, vt quis certam cognitionem eius summa assequatur, diligenter eum librum inspicere, aut saltem verè doctrinam Iesu Nazareni eiusque verorum ministrorum eam esse, quam eius libri summa complectitur. Hoc siquidem solum satis est, vt rectè id concludi possit, quod conclusimus. Quod apertè dicere volumus propter eos, qui inter Christianos confitentur quidem in Nouo testamento nihil de Iesu Nazareni religione scriptum esse, quod ad eam non pertineat; cæterum volunt multa in eo scripta non fuisse, quæ non minus, quàm scripta, ad eam religionem pertineant. Iam verò quid dicendum nobis erit de tot religionis Christianæ circumstantijs (vt sic loquar) quæ ipsius solius sunt, ac propriæ; quarumque meritò semper magna ratio est habita, quas denique non pauci ad veritatem eius probandam attulerunt? Eam si quidem, ab ipsius auctore initio factò, innumerabiles vtriusque sexus homines cuiuscumque ætatis ordinis, ac conditionis testati sunt, suoque ipsorum sanguine quasi obsignarunt, quarum magna pars alii atque educati prius fuerant in alia quapiam religione, quæ per com-
plura

S. SCRIPTURÆ.

41

plura sæcula in eorum patribus, & maioribus ad ipsos vsque continuata ac conseruata fuerat, eaque, aut diuersa penitus a Christiana religione, quales Ethnicorum religiones erant, aut propria illorù hominum, qui semper Christianæ religioni omnium infensissimi fuerunt qualis erat Iudæorum religio. Penetrauit illa breuissimo tēporis spatio ad loca ab eo remotissima, vbi primum promulgata fuerat. Et quamuis per trecentos paulo minùs annos ab eius initio vbique ferè non modò odio haberetur, verùm etiam asperrimè incesceretur, in illisque, qui eam ritinerēt, crudelissimè puniretur, nullum adhuc principem virum atque potentem naçta, qui apertè publicèque eam profiteretur; tamen in dies magis amplificata, perque omnes orbis terrarum partes diffusa est adeò, vt rem intuenti mirum planè sit. Qui primi omnium eam post eius auctorem promulgarunt, homines fuerunt minimæ aut potius nullius auctoritatis existimationis inter alios, omnibusque humanis viribus destituti, talesque similiter fuerunt ij, qui eam deinceps publicè suaferunt. Nec vnquam, nisi post aliquot sæcula, fuit quisquam minis, metuæ aut contrà promissis, speiue vlla, præter id quod ipsa religio secum affert, ab ijs, quibus hoc cordi erat, ad eam amplectendam & sequendam impulsus. Euanuerunt hac apparente religione, quasi tenebræ exoriente sole, paulatim aliæ religiones, adeò vt in plerisque eorum locorum, vbi per aliquod tempus liberè ac publicè prædicata fuit, tempore procedete vix vllum vestigium antiquarum religio-
C dum

DE AVCTORITATE

num remanserit, præterquam religionis Iudæorum, quam scilicet ipsa concedebat; immo necessario ponebat, verissimam per longissimum temporis spatium eam fuisse Deoque acceptissimam, a quo populo illi data fuisset. Mihi quidem videtur, has, nonnullaque alias huiusmodi, Christianæ religionis circumstantias, quibus cæteræ religiones profusè carent, satis esse debere ad eius veritatem persuadendam illis etiam, qui nullam veram religionem esse credunt, Sed profecto, si quisquam est, qui ex illis aperte non cognoscat, quam illa alijs omnibus sit anteferenda, affirmari quidem potest, hunc aut intelligentiæ carere, aut aliquo pertinaciæ spiritu teneri, aut denique inueterata consuetudine, & a puero educatione ac disciplina planè excæcatum esse. His autem circumstantijs addere non dubitabo quiddam circumstantiâ maius, vel potius rationem inde ductam; quæ talis est. Nam cum religio res naturalis nequaquam sit (alioqui non inuenirentur nationes omni profusè religione carentes, quales nostra ætate quibûsdam in locis inuentæ sunt, ac nominatim in regione Bresilia; quemadmodum testantur scriptores digni, quibus habeatur fides, mihi quæ constanter affirmavit Pistoriensis quidam monachus Franciscanus ex ijs, quos Scapuccinos vulgè vocant, homo honesto loco natus, prudens admodum ac cordatus, qui in ea regione fuerat) cum igitur religio nequaquam res naturalis sit, sed, si vera est, patefactio sit quædam diuina, non modò verissimile non

S. SCRIPTURÆ.

43

non est, sed profusè fieri non potest, vt religio illa, quam Deus velit æternam esse atque omnibus gentibus communem, ipsius certissimo ac singulari iussu & operâ, passim in orbe terrarum cuiuscumque generis hominibus prædicata non fuerit. Atquæ hoc nec verè, nec vt verum videri vllò modo queat, de vlla alia religione dici potest, præterquam de Christiana, quæ sola inter omnes eodem tempore varijs in orbis terræ partibus sine vlla personarum distinctione omnibus prædicata fuit a multis, qui affirmabant, se ad hoc missos huicque rei destinatos certissimè ac singulariter a Deo fuisse. Quamobrem concludendum est, si vlla religio in orbe terrarum est, quæ numquam defutura sit, quæque ad omnes cuiuscumque generis homines pertineat, hanc Christianam esse; & ob eam causam, si vlla vera religio est, hanc esse verissimam. Nam talem sine dubio aliquando esse decebat eam religionem, quam Deus ipse humano generi dedisset. Iam, ne plura dicam, videtur facillimum persuadere cuiuscumque nullarum partium studio vel odio præpedito homini, & rationi locum danti, si vlla est aut esse inter homines potest religio vera, hanc neque esse, neque esse posse aliam, nisi religionem Iesu Nazareni, qui dicitur Christus. Nam si quisquæ foret, qui negaret, ea vera esse, quæ ad historiam pertinentia in hac disputatione pro concessis a nobis sunt posita, is indignus planè

DE AVCTORITATE

esset, qui cum verba fierent, quandoquidem illi ipsi, qui omnium maximè Iesu Nazareno eiusque religioni aduersati vnquam fuerunt, numquam ista sunt ausi negare, utpote nimis manifesta, & quorum semper apparuerunt, hodieque magna ex parte apparent clarissima indicia.

2 Verùm quibusnam argumentis vtemur, cum illis agentes, qui omnè prorsus religionè negant, ut illis demonstremus, religionem Iesu Nazareni veram esse? Certè (præsertim si iam institutum iter pergere velimus) recta ad hoc via esse videretur, cogere eos fateri illud ipsum, quod negari ab eis diximus, rationibusque eò adigere, ut dicant, non solum esse Deum, seu primum quendam motorem omnium rerum, quæ mouentur, primamque causam omnium rerum, quæ sunt, essentiam (ut sic loquar) formali, & nominatim huius mundi aspectabilis, verùm etiam cum præterea homines singulatim, eorumque actiones curare atque intueri, atque hac ratione eos eò adducere, ut concedant esse, aut esse posse inter homines aliquam veram religionem, hoc enim concessio, iam ostendimus, inde sequi, Iesu Nazareni religionem esse veram. Quamquam verò minimè dubitamus, quin hoc haud magno negotio effici queat; maximè si rationes ducantur non tam ex ipsa natura, eiusque necessarijs effectibus, quam ex liberis voluntarijsque euentibus extra necessariam naturæ ordinem, qui in orbe terrarum conspecti sunt, & quod die conspiciuntur; tamen quia hoc nimis longam disputationem requi-

reret

reret, ad illud ipsum statim veniemus, quod in controuersa est; & hominibus istis quantopere fallantur, demonstrare conabimur. Nam relicto altius non repetita, potest aperte satis constare, ipsam religionem, quæ Iesu Nazareni dicitur, esse veram. Ac primum istos interrogabimus, an concedant, fuisse quendam Iesum Nazarenum, qui religionem quædam suam in publicum proposuerit, eamque persuadere curauerit, vel quomodocumque de religione verba fecerit, de quæ ea præcepta dederit. Si negauerint; signis, atque effectibus eius rei manifestis conuincantur, quale est, fuisse antehac hodieque esse innumerabiles homines, qui professi sunt, ac profitentur religionem Iesu Nazareni, & inde ab ipso initio eius causam vitam profuderunt; quemadmodum fidem faciunt historiæ omnes, & tætentur illi etiam, qui huius religionis semper hostes capitalissimi fuerunt, quales sunt Iudæi. Quod si isti mihi concedunt, fuisse quendam Iesum Nazarenum, qui professus fuerit, se præcepta dare cuiusdam religionis, ut quidam concedere sunt coacti, tum eos interrogo, an credant, hunc Iesum, id curantibus eiusdem nationis hominibus, turpi morti fuisse traditum tamquam hominè seditiosum, qui que Deum blasphemaret, & populo imponeret. Hoc similiter quomodo negare possint, non video, cum adhuc extet ea natio, quæ haud negat, se id, quod diximus, curasse atque obtinuisse, tametsi hoc illi ubique odium & contemptum conciliet, coque illi infinitæ miseræ ac calamitatis sit causa. Mitto,

C 3

quod

DE AVCTORITATE

quod perpetuus & vniuersalis orbis terræ consensus in constante opinione summæ veritatis eorum, quæ hæcenus de Iesu Nazareno affirmauimus, satis est ad probandum, rem ita se habere, sine alijs coniecturis, aut certis signis. Iam si ita res se habet, vndenam fieri potuit, vt tam magnus hominum numerus, inter quos multi fuerunt cordatissimi atque eruditissimi, antiquis suis religionibus sua sponte abiuratis, alijsuè opinionibus depositis, in quibus consenuerant, & de quibus penitus persuasi erant, sequè ipsos interim ludibrio millequæ vexationibus periculisquæ euidētibus, immo certæ, atroci, turpique morti exponentes, religionem amplexi fuerint, cuius eiusmodi homo auctor erat qui a suis ipsis gentilibus scelestissimus ac prorsus infamis existimatus fuerat? Est sanè omnino necessarium, probabilia argumenta maxima, eaque talia quæ vim animis facerent, extiuisse, istum vera dixisse. Quæ argumenta vbi examinabuntur, deprehendetur sine dubio, ea firmissima esse, originemquæ suam ducere a principijs neutiquam fallacibus, quandoquidem iam inde ab ipso initio, idquæ vehementius, quàm vnquam postea, viuidæ atque efficaces erant causæ illæ, quæ id efficerent, vt quis ab ea religione abhorreret, nisi pura apertaquæ veritas animos eorum, qui primi eam sunt amplexi, alijsquæ persuadere curarunt, ad hæc faciendâ coëgisset. Nam negant hodie, nec vnquam negarunt ipsi Iesu Nazareni interfectores, eum mirabilia quædam magna ac multa fecisse.

S. S C R I P T V R Æ. 47

cisse ad ea confirmanda, quæ dicebat, quæ fatentur vi ordinaria & naturali fieri non posse. Verum aiunt, Iesum præterquam quod insignis magus erat, Cabalistas etiam insignem fuisse, & nescio quam Dei nominis interpretationem habuisse, cuius vi mirabilia ista omnia faceret. Atqui nec istam ipsorum Cabalam dari credetur, nisi simul credatur, aliquam esse veram religionem; nec secundum ipsam eorum legem ac disciplinam verum vnquam erit, posse quempiam prophetam, aut de rebus diuinis verba facientem eiusmodi mirabilia facere, eiusmodi Iesum fecisse concedunt; nisi reuera diuinus homo sit, vel contra id curet, vt homines ad deferendum veri Dei cultum inducat, aut ad Deos alienos colendos. Deo scilicet ipso illic, ad cælestem veritatem testandam, hic verò, ad veros suos seruos explorandos, mirabilia ista fieri concedente. Iam verò Iesus Nazareus non modò non id curauit vnquam, vt quemquam induceret, ne illum Deum coleret, qui verus Deus ab ipso, quos diximus, interfectores existimabatur, vel, vt alios Deos coleret; verum etiam ad istum solum Deum cultum omnem, gloriamquæ referebat; eum auctorem faciens omnium suorum mirabilium operum simulquæ suæ doctrinæ, suæquæ virtutis ac felicitatis vniuersæ; ne minimam quidem partem illi adimens eorum omnium, quæ ab istis ei tribuebantur, immo id curans, vt illi ea redderentur, quæ ab istis ei adempta fuerant. Itaque secundum ipsam eorum

DE AVCTORITATE

legem ac disciplinam necesse est confiteri, Iesum Nazarenum fuisse reuera hominem diuinum. Nec quidquam obest, si isti cetera omnia negent a me de Iesu affirmata, quod attinet ad Deum ipforum colendum, modò id tantùm firmum maneat, eum non curasse, vt quemquam ob hoc Deo colendo auocaret. Sed fortasse dicent, satis curasse Iesum, vt homines ab eo, quem ipsi colunt, Deo colendo auocaret; dum persuadere conabatur, hunc Deum iam nolle, vt perfectè ea lex seruaretur, quam ipse olim per Mosem populo suo dederat. Respondeo, Iesum, donec propheta fuit, & munere suo in terris est functus, numquam id facere conatum esse. Sed tantùm, firmis manentibus omnibus præceptis, quæ hic Deus olim dederat, docuit, ad quam maiorem perfectionem maioribus promissis consentaneam, quæ ipse eiusdem Dei nomine attulit, potior iam datorum præceptorum pars reduci deberet; abrogationem partis eorum a se faciendam in id tempus differens, cum non iam propheta foret, sed princeps ac dominus celestis & perpetuus ab eodem Deo eidem populo datus, talisque ipsius principatus ac dominationis euidentissima signa in ipso populo conspicerentur. Sed ad eos reuertamur, quibus eum nunc disputamus, et porrò concludamus, si ipsi Iesu interfectores, eorumque posterii, qui Iesu inimicissimi esse numquam desierunt, falsi sunt & fatentur, eum mirabilia quædam fecisse ad suam doctrinam confirmandam, necesse esse rem ita se habere cum fieri non possit, vt aliud quidpiam

S. SCRIPTURÆ.

49

piam præter certissimam manifestissimamque veritatem eos ad id fatendum induxerit, quod tantopere ipsis aduersatur; & in quo falli nulla ratione potuerunt, vt pote qui ab initio omnibus interfuerunt. Ex quo sequitur, oportere, vt ij, qui omnem religionem negant, causas ostendant istorum mirabilium operum absque eo, quod inde concludatur, religionem, quam is prædicabat, qui ea faciebat, fuisse veram, aut saltem aliquam veram religionem dari. Ego sanè non video, quomodo id sint facturi. Hoc certum est, quicumque istam opinionem habent, religionem videlicet humanum esse inuentum, eamque derident, existimantes, vanissimum esse sperare vel metuere, se a Deo ob sua honesta turpiaue facta præmio poenæue vlla affectum iri; certum est, inquam, hos similiter ridere, si miracula vlla narrari audiant ab hominibus facta, omniaque ad naturales causas referre. Verùm vltius progrediamur, ipsosque interrogemus, an credant, illos, qui primi omnium post turpem in orbis terrarum conspectu Iesu Nazareni mortem ausi sunt ipsi amplecti, alijsque publicè suadere ipsius Iesu disciplinam, credidisse, alijsque confirmasse, Iesum Nazarenum reuixisse. Respondebunt sine dubio veritate coacti, se id credere quandoquidem disciplina ista illud in se continet, immo, vt potissimo sui ipsius fundamento, eo vitur, sine quo manifestè apparet, eam vniuersam corruiere. Cum hoc igitur ita se habeat, dicant, obsecro, an credant, istos ipsos affirmasse, semet ipsos illum a mortuis excitauit

DE AVCTORITATE

eum vidisse, cumque eo versatos esse, & comedisse, ac bibisse post eius resurrectionem. Nam si dixerint, se hoc minimè credere, præterquam quòd historiz de Iesu Nazareno apertè aduersabuntur ea in parte, quæ nunquam in dubium fuit vocata, loquentur, etiã contra omnem verisimilitudinè, vix enim fieri vilo modo potest, vt, qui omnium primi publicè efferni ac persuadere instituerunt rem ad eò ab omni humano iudicio abhorrentè, eam se tantum audiuisse affirmarent, & non etiã vidisse, & certò cognouisse. Itaque, si, vt fateri necesse est, primi illi affirmabant, semet ipsos Iesum vidisse a mortuis excitatum, certoque deprehendisse, rem ita se habere, nec dubitari potest, quin ipsi eò quòd affirmarent, Iesum Nazarenum reuixisse, insectationes grauissimas passi fuerint, ac plerique ipsorum, vt hoc idem confirmarent, proprium sanguinem fundere non recusaerint, sequitur necessariò, aut Iesum reuera reuixisse, vt ipsi affirmabant, aut ipsos affictari, & mori miserabiliter voluisse, vt id testarentur, quod ipsismet falsum esse nouerant. Posterius hoc nullo modo verum esse potest, quippe cui ratio prorsus, communisque sensus repugnet. Necesse est igitur, prius illud esse verum. Nam si quis dixerit, priori isti rei similiter rationem repugnare simulque naturam ipsam; Respondebo aliud esse alicui rei repugnare; aliud vero eam non assequi, nec percipere. Non potest fortassis quisquam ratione, aut via aliqua naturali assequi, quomodo

S. SCRIPTURÆ 51

do homo mortuus reuiuiscere queat. Sed non idcirco docet aut ratio, aut natura, id prorsus fieri non posse. Vt taceam, quòd antiquitus non defuerunt, nec hodie defunt philosophi Christiani, qui ex causis, effectisque naturalibus conati sunt ostendere, fieri posse, vt homo mortuus reuiuiscat, quòd si minùs aliud, demonstrat saltem hanc ipsam (vt sic dixerim) reuiuiscantiam non esse rem eiusmodi, quæ rationi, ac naturæ penitus aduersetur. Sed excipiet fortasse quispiam, primos illos afflictatos quidem fuisse, atque necatos, propterea quòd affirmarent, Iesum Nazarenum reuixisse, sic enim sibi persuaserat; sed non tamen, quia affirmarent semet ipsos eum rediuuium vidisse, tametsi & hoc quoque affirmabant. Respondeo primùm, cum concedatur, ipsos affirmasse, se Iesum a mortuis excitatum vidisse, cumque necesse sit, vt ostendimus, eos in hac affirmatione apertè fundamenta posuisse alterius affirmationis, quòd Iesus a mortuis excitatus fuisset, nulla ratione potest altera ex istis affirmationibus ab altera separari, dicendumque omnino est, istos idcirco & afflictatos, & necatos fuisse, quòd affirmarent, non solum Iesum reuixisse, sed etiam semet ipsos eum viuum vidisse, postquam mortuus fuerat. Et sanè Iudæi quibus primùm annunciatum est, Iesum a mortuis fuisse excitatum, quòd illi negabant, eos insectando, qui id prædicabant, parum de eò solliciti fuissent, quòd primi illi id, quantumuis constanter, dicerent atque affirmarent, nisi propterea affirmassent, quòd rem compertum habe-

DE AVCTORITATE.

haberet, eiusque oculati testes essent, sed illos contempserunt, & tamquam cum amantibus, quales reuera fuissent, ita cum eis egissent. Præterea qui poterant primi illi sibi persuadere, Iesum reuixisse & potius mori velle, quam id affirmare desinere, nisi eius rei cognitionem suis ipsi oculis & ex sua ipsorum scientia hausissent? Quænam alia argumenta, quas probationes ad eò validas persuadere sibi poterant se eius rei deprehendisse, vt eius prædicandæ constanterque affirmandæ gratia suam ipsorum vitam spernerent? Immo, quam aliam causam ij, qui subsecuti sunt, habuerunt vitam profundendi, dum vel tacitè, vel apertè affirmarent, Iesum Nazarenum a mortuis excitatum fuisse, idque pro certo habendi, nisi quòd liquidò nouerunt, primos illos suo ipsorum sanguine fidem fecisse, se id vidisse, remque prorsus ita se habere? Postremò animaduertendum est, ab omni verisimilitudine abesse, primos illos, quos negari non potest, ad eò pios fuisse, vt propter suam religionem mori non recusarent, tam insigne tantique momenti mendacium dixisse, quale hoc fuisset, quòd Iesum a mortuis excitatum ipsi vidissent, nisi verum fuisset. Nam si quis dixerit, sine hoc mendacio, non potuisse eos persuadere, Iesum a mortuis excitatum fuisse, ostendatur, quid illos cogeret, aut saltem impelleret, vt id persuadere alijs curarent, quod ipsi compertum minimè habebant; præsertim cum manifesto ipsorum vitæ periculo. Quod si tamen alia ratione quapiam, quàm quia id ipsi vidissent, se id certo

S. SCRIPTURÆ

93

certo cognouisse existimabant, cur rationem seu modum illum alijs quoque non exponebant, quando cum verum esse credebant, omisso illo, quem sciebant esse falsum? Etenim, si ipsis ea ratione persuasum fuerat, eadem apparebat alijs pariter persuaderi posse.

Exijs, quæ hætenus disputata sunt, facile intelligi potest, verum esse, Iesum Nazarenum a morte in vitam rediisse, & ob eam rem, non solum vnum aliquem Deum esse, eumque homines singulatim curare; sed etiam ipsius Iesu religionem esse veram, cum nec sine singulari Dei providentia Christus reuiuiscere potuerit, nec vllam aliam ob causam id Deus curasse, quàm vt ea omnia confirmarentur, quæ eius nomine Iesus dixerat. Aut certè id non curasset, si Iesus homo mendax fuisset, & in rebus ad ipsum Deum pertinentibus falsarius, vt quidem fuisset, si doctrina, quam tradebat, fuisset falsa, præsertim cum is profiteretur, se ab ipso Deo eam accepisse, ab eoque missum fuisse, vt eam mundo prædicaret. Longum esset, si vel innuere quidem velim alias firmas rationes, quas habemus ad demonstrandum, etiam aduersus illos, qui omnem religionem negant, Iesu Nazareni religionem esse veram; quæ tamen maiore ex parte ab alijs allatæ sunt, atque explicatæ. Hoc tantum dicam; si quis diligenter considerat originem, ac progressum huius religionis, eosque euentus ad ipsam pertinentes, qui nullo pacto negari possunt, ac præterea ad ea animum aduertat, quæ multis ante sæculis,

DE AVCTORITATE

saeculis, quàm Iesus nasceretur, de eo a Prophetis Veteris testamenti scriptum ac prædictum fuerat, nominatim verò ab Esaia primum, deinde a Daniele, nisi rudis sit prorsus, & inde vsque ab incunabulis iuratus hostis ipsius Iesu, quales sunt Iudæi, vel a sua ipsius matritate, unde fiat, vt omnem religionem penitus oderit, planè excæcatus, videbit, fieri vix, ac ne vix quidem, posse, vt hæc religio non sit verissima. Atque hæc hæctenus dixisse satis esse arbitramur hoc loco, vt, quantum sat est, probetur veritas Christianæ religionis; primum ijs, qui aliquam religionem agnoscunt, deinde ijs quoque, qui omnem negant, quam diximus rationem quandam esse vtriusque communem, qua videlicet vtriusque demonstrari possit, libris Veteris, ac Noui testamenti fidè adiungendam esse, quæadmodum ante ostensum fuerat.

Sed ego sanè quemlibet libenter interrogarem, unde fiat, vt historiæ Noui testamenti fidem non adiungat. Nam si dixerit ex eo, quòd in ipsa quædam reperiat ab aliquo ex scriptoribus illis aliter narrata, atque alius ex eisdem scriptoribus ea narret: Ego præter id, quod supra responsum est, dicam, si hæc ratio firma esset, secutorum, non debere fidem adiungi vlli historiæ a pluribus scriptæ. Semper enim hoc accidit, vt diuersi alius historiæ scriptores, in quibusdam eius partibus diuersè, & nonnumquam (vt ita loquar) contrariè alius ab alio scribant. Quod si dixerit, in Noui testamenti historia quædam narrari, quæ ipse impossibilia prorsus esse iudicet; Respondebo, cum assiduam experientiam

S. SCRIPTURÆ

55

scientia nouerimus, multa euenire, quæ ab ijs, qui ea minimè viderint, solent per se ipsa impossibilia censeri; hinc fieri, vt si plures sint, qui affirmant, se oculatos esse testes rei cuiusdam, quam narrent, sequitur eam certam scientiam nosse, ac præterea sciamus, istos falli non posse, nec quidquam verisimile esse; inter ipsos conuenisse, vt alios fallant, facillimè credimus quidquid illud sit, quantumuis magnū, & alioqui impossibile existimatum. Quinetiam videmus, multa communiter credi, quantumuis absurda atque inusitata, modò ab aliquibus historicis, qui alioqui digni censeantur, quibus habebatur fides, confirmantur, etiamsi nemo eorum dixerit, se presentem ad fuisse. Nec inuenietur fortasse quidquam tantum nouum atque absurdum vel ab vno tantum scriptore narratum, de cuius fide alioqui non dubitetur, quod se vidisse ipse affirmet, vel aliter constet, ipsum de eo verba facere, tamquam de re, cui presens adfuerit, & in quo falli non poterit, cui communiter etiam fides non adiungatur; isque vel fatuus, vel cerebrosus non existimetur, qui id nolit credere. Vidimus supra, historiæ Noui testamenti a pluribus scriptam fuisse, qui (vt ipsi etiam ex parte affirmant) loquuntur aut tamquam de rebus, quibus ipsi interfuerint, aut tamquam de ijs, vbi perinde ferme sit, ac si ipsi illis interfuerint, prorsus fieri nequeat, vt in ijs falsi fuerint, nec apparet, cur veraces existimari non debeant, curque datam operam scripturi fuissent tam magna mendacia, quam illa essent, quæ

DE AVCTORITATE

quæ scribunt, nisi vera scripissent, quæquæ nihil verisimile erat fidem vllam per se apud alios inuentura. Quinetiam non apparet, cur non debuerint de eiusmodi rebus silere, quandoquidem eas narrare, seu veræ seu falsæ essent, cum tanta eorum iactura coniunctum erat, eisquæ vndique odium atque insectationes conciliabat, nisi vis maxima veritatis, eaque cum alia etiam maiore vi coniuncta, quæ tamen in ijs tantum, quæ vera sunt, locum habet, id est cum virtute quadam ac prouidentia diuina, & naturæ limites excedente, eos ad id faciendum impulsisset ac cogisset. Quomobrem, si mihi liberè dicendum est quod sentio, quodquæ verum esse, facile probari potest, mihi videtur, eos, qui nec genere, nec educatione Iesu Nazareni sunt inimici, ab eodè eiusquæ religione alieni, nec tamen multum fidei historię Noui testamenti adiungunt (si modò alioqui iudicio sunt præditi) non ratione vlla probabili reuera moueri, sed solum probitatis, id est, difficili veræ virtutis via ingrediendi, exiguo studio. Quandoquidem, quicumquæ crediderit, eam historiam esse veram, credet pariter, veram esse Christianam religionem, atque idcirco ob desideratissimum & incomparabile immortalitatis ac beatitudinis præmium ab ea propositum, studebit esse talis, qualem illa postulat, id est probus sanctusquæ & moribus verè diuinis præditus. Qui igitur animo voluntatequæ admodum alienus est a probitate hac, & sanctitate, ab hisquæ moribus, non potest adduci, vt credat id esse verum, ex quo sequere-

tur,

S. SCRIPTURÆ.

57

tur, illi curandum esse, vt & his, & illis se exornaret. Quinetiam a sua ista mala animi affectione, cui euangelium ex diametro (quod aiunt) aduersatur, ad eò excecatus est, vt nec videat, nec agnoscat apertas validasquæ rationes, quæ possunt illi persuadere, eam historiam esse veram. Quòd si tamen aliquando eius rei lumen aliquod ei apparet, conatur quàm potest maximè, vt illud ne cernat, sibi quæ persuadeat, id nihil esse, atque omnibus viribus vitat, negatquæ eam lucem, quæ ipsius sceditates reteggit. Et quidem profectò, nisi historia euangelica secum coniuncta haberet seuera illa, quæ habet, præcepta admirabilis continentię, perfectæ sui ipsius demissionis, summæ liberalitatis, contemptiois huius mundi, sui ipsius abnegationis, patientię quæ, ac tolerantię omnium malorum, nemo esset, qui modò alioqui iam in contrariam partem animi perturbatione totus non propenderet, quin ei fidem adiungeret, ac propter beatam immortalitatem, quæ in ipsa aperitissimè commemoratur, & promittitur, omnibus, quibus posset modis, sibi ipsi persuadere conaretur, eam esse verissimam. Iam si quis Noui testamenti historię fidem adiungat, consequitur, istum reliquis omnibus in eo libro contentis fidem adiungere, vt colligi potest ex ijs, quæ ante disputata sunt, & apertius ex iis intelligitur, quæ adhuc dicenda restant. Quòd si quis iis omnibus fidem adiungat, quæ in Nouo testamento continentur, iam demonstratum est hinc consequi, vt fidem etiam, eatione, qua oportet, iis omnibus adiungat, quæ

con-

DE AVCTORITATE.

continentur in Vetere testamento, cum iam ad ea responsum fuerit, quæ dici possent de corruptione ac depravatione, quæ in his libris contingere poterit. Et propterea arbitramur a nobis satis aptè probatum fuisse, siue pro concessio prius ponatur, religionem Iesu Nazareni, qui dicitur Christus, esse veram, siue non ponatur; siue credatur prius, aliquam veram religionem esse, aut esse posse, siue non credatur, nullam rationem esse, quæ vim habeat efficiendi, ne quis libris Veteris & Novi testamenti fidem adiungat, immo rationes esse idoneas ad efficiendum, ut illis adiungatur fides, recipianturque atque rectè dicta agnoscantur ea, quæ in ipsis continentur.

Sed dicit fortasse quispiam, quidquid hætenus diximus, vim fortè habere posse probandi, libris Veteris & Novi testamenti eam fidem adiungendam esse, quæ communiter alijs libris adiungitur, non tamen maiorem, quàm cæteris omnibus, atque eiusmodi, ut dubitare non liceat de re vlla in eis scripta; qualem illis adiungi debere communiter affirmant, quicumque Christianam religionem profitentur. Ad hoc sic primùm respondeo; Vtinam tanta fides adhiberetur libris Veteris, aut Novi testamenti, præsertim verò Novi, quanta communiter multis alijs libris adhibetur. Hoc enim satis foret, quòd homines in veros Christianos euaderent; hoc est secundum ipsius Novi testamenti præcepta viuerent. Verùm hoc dolendum est, quòd plerique maiorem fidem adiungunt, exempli causa, historijs Thucydidis, & Sallustij, quàm

S. SCRIPTURÆ

59

quàm historiæ a Matthæo & Iohanne scriptæ; quamuis hi non solum eo tempore vixerint, quo ea euenerunt, quæ ab ipsis narrantur, quemadmodum illi vixerunt, sed etiam omnibus propemodum interfuerint, cum illi maiore ex parte nequaquam viderint ipsi ea, quæ scripserunt. Ut nihil dicamus de tenella ætate, qua fuisse Sallustium necesse est; si modò natus erat, cum bellum fuit, ab eo scriptum Romanorum contra Iugurtham ut, quomodocumque res se habeat, non possit (eo sensu, quo hic loquimur) affirmari, illum eo tempore vixisse. Et tamen isti ipsius historiæ ea fides adiungitur, ut vix omnino inuentum iri putem, qui illi vnquam vlla in re sese opponere audeat, aut etiam vlla de re dubitare, quæ in ipsa affirmatè scripta fuerit. Illud certissimum est, neminem inuentum iri, prudentem ac doctum existimatum, qui & corde, & lingua non confiteatur, summam seu argumentum eius historiæ verissimum esse. Sed quid ego Thucydidem, Sallustiumque commemoro, vel quemlibet alium historiarum scriptorem, qui eo tempore aut proximè vixerit, vel etiam rebus ab se narratis interfuerit? An non apertè demonstrari potest, nullum esse historicum, quantumuis ab ijs, quæ scribit, tempore & loco abfuerit, cui in omnibus ijs, quæ alioqui falsa aut fabulosa esse non constet, non multò plus fidei habeatur, quàm ijs, quos ante memorauimus, aut

DE AVCTORITATE

aut aliis in Nouo testamento historia Iesu Nazareni scriptoribus, rerumque præteritarum ad ipsum, eiusque religionem pertinentium? Nemo erit, qui stultus non censetur, si, cum vel leuissimè quidem credat, se, exempli gratiâ, si terencium tantum vnum impenderit, lucraturam se aliquot millia aureorum nummorum, illum impendere statim non curet. Sic igitur nemo erit, nisi mente captus fuerit, qui si, quantumuis leuiter credat, se, si impenderit (vt ita loquar) omnia commoda huius vitæ mortalis, ipsamque simul vitam, vt Deo obediat secundum præcepta Iesu Nazareni, aliam vitam, eamque immortalem, lucraturam cum summa ac perpetua felicitate coniunctam, quemadmodum vt fiat necesse est, si ea vera sunt, quæ narrantur a scriptoribus supra dictis, non id facere constituat. Et tamen paucissimos videmus, qui ad hoc opus se accingant. Vade aperte consequitur, paucissimos esse, qui scriptoribus istis vel minimam quidem fidei adhibeant. Neque hic quidquam refert, si dicatur, hoc ideo contingere, quòd constans sit opinio, necesse esse illis plenam fidem adiungere; alioqui omnia frustra fieri. Hæc siquidem opinio non est omnium. Quinimmo infinitus numerus eorum hominum, qui Christiani appellantur, maximè verò ecclesiæ Romanæ subiectorum, existimat, fidem plerumque sua incrementa habere, atque ab initio debilem ac paruam esse, & postea in dies augeri ac roborari; & posse quemlibet bonis operibus, quamuis cum minima fide, id est persuasione veritatis histo-

SACRÆ SCRIPTVRÆ 61

historiæ euangelicæ, seipsum aptum reddere, (adeoque id reipsa facere) ad gratiam illam diuinam accipiendam, cuius vi efficitur, vt quis veritatem sentiat earum rerum, quæ de Iesu Nazareno narrant ante dicti scriptores. Et tamen nihilominus, quocumque nos veritatem, vix omnino centesimum quemque inueniemus eorum, qui Christianam religionem profitentur, qui reuera probitati studeat ea ratione, qua vnusquisque Christum præcipere fatetur, de hac enim probitate, nec de alia hoc loco verba fiunt. Iam verò planè superuacaneum est probare, haud esse quidpiam minus vitam immortalem cum summa ac perpetua felicitate coniunctam, si cum hac vita mortali omnibus bonis referta, quæ in ea percipi possunt, comparetur, quàm aliquot millia aureorum nummorum, si cum teruncio tantum vno conferantur; hocque posse quemlibet per seipsum optimè nosse. Immo necesse est confiteri, manifestè apparere, esse quiddam sine vlla comparatione maius. Quandoquidem inter vnum tantum teruncium, & aliquot millia aureorum nummorum, est tamen aliqua mensura atque proportio, cum res sint ambæ finitæ, sed inter hanc mortalem, immortalemque vitam, inter hæc temporaria, æternaque illa bona nulla mensura aut proportio est, cum hæc vita hæcque bona finita sint, illa verò infinita; præter diuersam qualitatem vnus vitæ, & vnus generis bonorum a qualitate alterius, quæ in illis sine vlla comparatione præstantior est, quàm in his, cum interim aliquot millia aureorum nummo-

DE AVCTORITATE

nummorum nihil denique sint aliud, quam
nescio quot plura millia terenciorum. Huc
accedit, quod nemo est, cui in hac vita omnia
illa bona contingant, qui in ea percipi possunt,
nec qui speret ea sibi obuentura, quod quæ nō
omnes, qui Iesu Nazareno obediunt, impendunt,
id est re ipsa perdunt magis, quam cō-
muniter alij faciant, vitam hanc mortalem, om-
niaque eius bona. Immo nō pauci sunt inter
eos, qui Iesu obediunt, qui maiore copiā ha-
bent bonorū huius vite, in eaque diutius vi-
uunt, quam innumerabiles alij, quod ei non
obediunt. Ne quid dicam, vt fortassis iurē
possem, nullum esse inter eos, qui Iesu obedi-
unt, qui, quantumvis miser esse videatur, non
sit in hac ipsa vita beatorum censendus, quam
quisquam illorum, qui ei non obediunt. Iā,
quæ hucusque diximus hoc loco de historia
Iesu Nazareni, rerumque præteritarum, quæ
ad ipsum, eiusque religionem spectant, No-
uo testamento comprehensa, volumus di-
cta similiter esse de ipsa doctrina in eodem
Novo testamento exposita, eadem siquidem
vtriusque est ratio. Quinetiam historie tra-
ctatio doctrinæ tractationem complectitur,
quemadmodum intelligi potest ex ijs, quæ
paulo ante sunt disputata, ac præterea non po-
test historia esse vera, quin doctrina quo-
que sit vera, vt statim demonstrabimus.
Quare vterius progredientes, dicimus, non
debere libris Veteris, & Novi testamenti pa-
res censerī, quod huc pertinet, vt illis fides
adiungi debeat, alios libros, in quibus doctri-
na aliqua tradatur; aut etiam doctrina si-
mul

S. SCRIPTURÆ.

63

mul & historia. Doctrina enim ferè om-
nis, quæ in alijs libris continetur, eiusmodi
est, vt rationibus potissimum nitatur, quæ
si cuiuspiam non probantur, nihil est aliud,
quod cum inducere debeat ad eam ap-
probendam. Qua in re eius auctori scri-
ptoriue nullam iste iniuriam facit, atque
interim potest firmiter credere, quidquid ad
historiam spectans cum ea coniunctum fue-
rit. At verò doctrina, quæ Vetere Nouo-
que testamento continetur, eiusmodi est, vt
tamquam præcipuo suo fundamento utatur
non quidem ratione, sed auctoritate, ea-
que historie innixa rerū, quæ in his libris nar-
rantur. Ita vt, si quis historie assentiat, ne-
cesse sit eum doctrinæ pariter assentiri, immo
ipsa doctrina eius historie pars est. Narrat ex-
pli gratiā, Matthæus quinto, sexto, & septi-
mo capite suæ historie sermonem quem am
Iesu Nazareni, quo aliud nihil continetur,
nisi præcepta viuendi, vt quis verè beatus esse
possit, ac cæli municeps fieri. Hoc sine dubio
totum doctrina est, immo summa dici potest
totius doctrinæ Novi testamenti, cui sese op-
ponere nemo vlla ratione potest, qui credit
veram esse historiam ipsius Iesu ab eodem
Matthæo scriptam, & sic credit, Iesum
multa mirabilia fecisse, & postquam tur-
pi morte fuisset affectus, reuixisse; quem-
admodum factum iri ipsemet prius dixe-
rat. Idem enim Matthæus hæc omnia
pluribus apertè scribit, atque testatur,
Quis similiter erit, qui negare possit,
sanam esse eam doctrinam, quam
tot

DE AVCTORITATE

tot in locis scribit Moses se tradidisse de ijs, quæ Israëliticus populus facere deberet, ad felicitatem in terris sibi conciliandam, si crederit, verum esse, quidquid ille narrat de magnis admirabilibusque operibus, quæ Deus per ipsum in eo populo fecerit, de quæ valde mirabilibus alijs quibusdam, quæ visa fuerint in eius doctrinæ confirmationem, aut saltem crederit, eam doctrinam populo illi ea ratione fuisse traditam, qua ipse narrat. Sed erit forsitan, qui dicat, hæc vera esse; nec tamen hinc sequi, omnia recipienda esse, quæ tradita sunt in Vetere, Nouoque testamento. Ego verò affirmo quod ad Nouum testamentum attinet, de quo præcipue loquimur, eandem rationem esse reliquorum omnium, quæ illius particulæ, de qua verba fecimus. Quod enim attinet ad ea, quæ illi euangelistæ scribunt ad doctrinam spectantia, quæ omnino recipi debeat, ista omnia ex Iesu Nazareno prodierunt, & ideo, vt iam dictum est, si creduntur illa esse vera, quæ historicè de ipso Iesu euangelistæ isti scripserunt, qui omnes narrat quædam ab ipso facta naturæ limites omnes excedentia, affirmantque eum ex cruenta morte in vitam rediisse, necesse est omnia ista rectè dicta censerî. Sunt aliquot pauca verba in eorundem euangelistarum historia, quæ ab ipso Iesu dicta non fuerunt, & tamen videtur ad doctrinam pertinere, quæ recipi debeat. Hoc est, cum ipsi Christi verba aliqua explicant, aut quando ex sua ipsorum persona aliquem Veteris testamenti locum afferunt ad id, quod narrat, confirmandum,

vcl

S. SCRIPTURÆ.

65

vel quando ea referunt, quæ Iohannes dicebat cognomine Baptista. Verum nec, quæ ipsi dicunt, Iesu verba explicantes, aut ex sua ipsorum persona ex Vetere testamento afferunt (nisi fortasse minima ex parte, vt postea dicitur) ad doctrinam reuera pertinent, & quæ Iohannè dicentem faciunt, ad doctrinam pertinentia, id est ad res aut faciendas aut credendas, vel non eiusmodi sunt, quæ omnino recipi debeant, quippe quæ ad tempus spectent Veteris testamenti, vel ab Iesu aperte dicta ac prædicata fuere, & partem doctrinæ Iesu esse agnoscuntur, non autem ipsius Iohannis, quâuis ipse ea prior dixerit. Quidquid sit, ipsi euangelistæ, & Baptista eiusmodi homines sunt, vt, si illa credantur, quæ historicè in Nouo testamento narrantur, necessarium sit, aut certè rationi valde consètaneū, censere rectè dicta esse, quæcumquæ illi docuerint, quandoquidè, quod ad Iohannem Baptistam attinet, is, vt historia fert, ipse Iesu testimonio non solum spiritu prophetico donatus erat, sed omnium prophetarum, qui vnquam extiterant, maximus, ne quidquā dicamus de modo, quo natus est, deque ijs, quæ historia tradit euenisse ante, & post eius ortum, quæ omnia plenissimam fidem faciunt, eum fuisse hominem verè diuinum, atque eiusmodi, qui in rebus ad doctrinam pertinentibus errare non posset. Quod verò attinet ad quatuor euangelistas, vnum ipsorum, id est Iohannè, ex ipsa historia apparet fuisse apostolum Iesu, & ab eo singulariter dilectum; ideoque eiusmodi, vt in doctrina errare non posset, non magis fermè,

D

quam

DE AVCTORITATE

quam Iesus ipse, alium vero, id est Lucam, ex eadem Noui testamenti historia constat, intimum Paulo, Iesu similiter apostolo, fuisse. De reliquis duobus, quamquam id non adeo sine erroris periculo fieri queat, cum nomen seu cognomē Matthæi, & Marci pluribus potuerit esse commune, Christianā religionem, temporibus & locis illis, profitentibus, tamen eo addito, quod iam inde ab antiquissimo tempore perpetuo creditum est, immo constanter affirmatum, dici potest, ex ipsa historia colligi, alterū Iesu Apostolū fuisse, alterū verò necessariū vnus saltē ex præcipuis apostolis, & propterea dignū, cui in ijs, quæ ad doctrinam pertinent, fides habeatur. Quamquam arbitramur, nihil in historia a Marco condita scriptū esse, ab eoquē ex sua ipsius persona dictū, quod ad doctrinam pertinere videatur, ab vno ex tribus reliquis non similiter dictum.

Ex ijs, quæ hætenus discernimus, satis aperte intelligi potest, si fides adiungatur historiæ Noui testamenti, necesse esse, fidem adiungi omnibus, quæ ad doctrinam spectantibus scripta sunt a Petro, Paulo, Iohanne, Iacobo, & Iuda in suis epistolis, quando hi omnes, yt hæc eadem historia fert, Iesu apostoli fuerunt, quidquid similiter ad doctrinam spectans in historia actorum apostolicorum scriptum inuenitur, si ipsi historiæ fides adiungatur, dubitari non potest, quin rectè dictum sit, cum, quicumque in ea aliquid ad doctrinam pertinet loquuntur, ab ipsa tales fuerint descripti, qui errare non poterint. Iam si historia Apocalypsis (quisquis eius scriptor fuerit) similiter

vera

Vera esse censebitur, verum quoque & rectè dictum necessariò existimabitur, quidquid in ea dicitur, quod ad doctrinam spectet, cum nemo de eiusmodi rebus ibi loquatur, nisi Iesus siue angelus ipsius, præter aliam quampiam cælestem vocem, quæ interdum inibi auditur, vt nullus hic errori sit locus. Cæterum de doctrina epistolæ ad Hebræos, si Noui testamenti historiæ fides adhibeatur, dubitari nequit, vbi Paulus eius scriptor esse existimetur; ob iam expositam causam, quod is Iesu apostolus erat, atque ita errare ea in re non poterat. Sed, quisquis epistolam illam conscripserit, affirmo, si ijs fides adhibeatur, quæ in ipsa epistola vel tacitè vel aperte ad historiæ pertinentia continentur, necesse esse doctrinæ quoque in ea comprehensæ fidem adhibere. Ex pluribus enim eius locis, simulquē ex vniuersa scribendi ac docendi ratione aperte colligitur, scriptorem illum profiteri, se hominem diuinum esse, & a Deo ad alios in Christiana religione edocendos electum; ac denique se planè certò et sine vlla erroris suspitione ea scire, de quibus affirmat. Est tamen animaduertendū, siue quod ad ea attinet, quæ scriptor iste, siue quod ad ea, quæ reliqui omnes in Nouo testamento docent, præter vnum Iesum Christum, oportere, quemadmodum etiam non ita multo ante inuimus, talem distinctionem adhibere. Nam aut, quæ docent, ad res quasdam spectant, quæ omnino fieri crediue debeant; & hæc verè doctrinæ pars est, nec vilo modo fieri potest, vt, si isti tales sunt, quales in historia sunt descripti, hic errare po-

D 2

tuerint,

DE AVCTORITATE

tuerint. Aut ea, quæ docent, ad explanationem pertinent aliorum Iesu verborum ad res faciendas vel credendas minimè spectantium, qualia istuc fere sunt, vel ad interpretationem aliorum locorum Veteris testamenti, & ad explicationem argumentorum inde ductorū, aliaūe ratione ab ipsis in medium allatorum; & hæc minus propriè doctrinæ pars est, sed potiùs vel additamentum (vt sic dixerim) vel probatio doctrinæ, quodquæ huc attinet, fieri posset, vt verissima ea omnia essent, quæ de ipsis historia affirmat, & tamè ipsi non nunquam hac in parte leuiter errassent. Nam vis omnis auctoritatis ipsorum quæ necessariò ex historia colligatur, ad id referebatur, quod propriè doctrinæ pars esset, cuius veritas reuera neque ex veterum monumentorum auctoritate, neque ex vllis rationibus penderet; sed ex diuina, eaque præsentè, patefactione illis concessâ, adeo vt certissimè nosse possent, se nec fallere, nec falli posse, etiamsi eorum, quæ docebant, nullam præterea aliam confirmationem habuissent. Et propterea, vbi diuina patefactione destituebantur non planè id affirmabant, quod dicebant, nec cuiquæ quidquam præcipiebant, sed tantum sententiam suam exponere profitebantur, vt factum est a Paulo apostolo quibusdam in rebus ad virgines viduasquæ mulieres pertinentibus, an nubere scilicet necne possent, aut deberent. Hocquæ nouum quodammodo genus est eorum, quæ docebant, cuius in superiore distinctione nullam separatim mentionem fecimus, nam præterquam quòd pauca omnino complectitur,

S. SCRIPTVRÆ.

69

tur, non potest etiam ad doctrinam propriè referri, cum hic nequaquam affirmatè loquatur, vt in alijs supra expositis generibus faciunt. Ad summam; Quamuis nos nihil profus dubitemus, quin quicquid, quacumque ratione, ad doctrinam spectans, traditum in Nouo testamento est, rectè traditum fuerit, nullumquæ in eo argumentum testimoniumquæ afferri, quod firmum accommodatumquæ esse, bono aliquo modo defendi non queat, & quin sententiæ consiliaquæ omnia in eo scripta, optima sint, præsertim pro temporis ratione, & cum ijs circumstantijs, quibus data fuerunt; tamen satis est, si verissimum esse credatur, quidquid in eo continetur ad veram doctrinam spectans; hoc est, vt diximus, ad ea quæ omnino fieri crediūte debeant. Verissimū autem id esse credit, quisquis de historia eodem Nouo testamento comprehensa nihil dubitet. Porrò sub hoc docendi genere comprehendi volumus vaticinationes, quatenus res sunt, quæ credi debent, id est, quibus fides debet adiungi; tamen si non propriè, vt res aliæ credendæ, ad salutis nostræ negotium pertineant. Illud certissimum est, ad quodcumque docendi genus eas referri velimus, siue a nobis expositum siue minus, necesse esse, vt, quicquidque historiæ Noui testamenti fidem adiungit, ipsis quoque vaticinationibus fidè adiungat, dequæ illarum veritate nihil profus dubitet, vt videlicet earum, quæ a diuinis hominibus profectæ fuerint, eoquæ talibus, qui hisce in rebus nullò modo errare poterint. Tam quæ de Nouo testamento disputauimus,

D 3

vt

DE AVCTORITATE

ut ostenderemus, si eius historia vera esse cre-
datur, necesse esse, doctrinam quoque veram
esse credere, disputari similiter possent de Ve-
tere testamento. Sed ne longiores simus, satis
erit de Nouo testamento ista disputasse. Nam-
que, ut alibi supra, & porro ab ipso initio di-
ximus, si Nouo testamento auctoritas adiun-
gatur, necessarii Veteri quoque testamento
auctoritas adiungitur, præter quam quòd, si
concedatur, ipsam modò Veteris testamenti
historiam esse veram, hoc satis esse debet ad
eorum sententiam confirmandam, qui aiunt
vtrique istorum librorum fidem adhibendam
esse. Qui enim Nouum testamentum recipit,
habet in ipso quidquid sibi est opus, quod at-
tinet ad doctrinam. Quod si tamen interdum
in rebus ad doctrinam spectantibus, est quòd
Veteri quoque testamento vtatur, ea doctrinæ
pars tunc aliud nihil, nisi historia censenda
est, qualia sunt præcepta, quæ Deus per Mo-
sem dedit.

Est & alia ratio admodum iudicio meo
valida ad demonstrandum, non debere alios
libros doctrinam aliquam historiamque conti-
nentes comparari cum libris Veteris, & Noui
testamenti, quod ad fidem attinet, quæ illis
sit adiungenda. Plerique enim aliorum libro-
rum nulla secum coniuncta habent præsentia
aut præterita effecta, eaque certa, quæ fidem
faciant veritatis eorum, quæ in ipsis tradun-
tur, ut hi libri habent. Nam si, exempli gratiâ,
quispiam fuerit, qui dubitet, vtrum vquam
bellum civile fuerit inter Carum Marium, &
Lucium Syllam ciues Romanos, quemadmodum

S. SCRIPTURÆ.

71

dum in quibusdam libris apertè narratur,
quibusnam alijs indicijs præsentibus præte-
ritisue, quæ negari non possint, poterit hoc
isti persuaderi, præter libros istos? Nullis pro-
fectò. At verò, si quispiam fuerit, qui dubitet,
verbi gratiâ, vtrum Iesus Nazarenus mirabi-
lia quædam fecerit constitutos naturæ limites
excedentia, ut apertè in Nouo testamèto nar-
ratur, poterit hoc illi facillè persuaderi ex eo,
quòd ab eo tempore perpetuò innumerabi-
les homines extiterunt, qui ipsius Iesu doctri-
nam sunt amplexi, quæ sine mirabilibus istis
rebus, propter rationes ante allatas, numquã,
præsertim ab initio, a tot hominibus recepta
fuisse, præter quam quòd confessio præsens
præteritaque eorum, qui propriè atque om-
nium maximè Iesu Nazareni eiusque doctri-
næ hostes sunt, huius rei, quemadmodum ibi
diximus, plenissimam facit fidem, Quòd si de
ijs agere velimus, qui omnium, quæ in Nouo
testamento narrantur, maximè incredibilia
sunt (quibus si fides adiungatur, fieri non po-
test, quin reliquis omnibus adhibeatur fides)
videlicet Iesum ex morte reuixisse, post verò
in cælum ascendisse, indeque sæpius appa-
ruisse, & mirabilia operatum esse, videbimus
horum quoque omnium habere nos effecta
satis manifesta. Neque enim vel inuenti com-
plures fuissent, qui suo ipsorum sanguine
istarum rerum fidem fecissent, ut a se vitarum
sibi que compertarum, vel, si hi non fuissent,
alij pæne innumeri deinceps perpetuò, præ-
ter quamcumque aliam humanam rationem,
contraque sua ipsorum commoda, hæc eadè

D. r.

&

DE AVCTORITATE

& credere, & constanter affirmare perrexissent. Adde, quòd, rebus istis sublatis, & fide, quæ earum facta est, neutiqum apparet, quem admodum fieri potuerit, quæcumque tandem Iesus antea miracula fecisset, vt tam multi homines cuiuscumque generis, non solum illum receperint tamquam vnicum rectè viuendi magistrum, idque firma cum spe, si ita vixerint, post mortem vitam immortalem adipiscendi; sed etiam, verum Deum, illum esse crediderint, vtque talem, coluerint, eiusque opem implorauerint, præsertim, cum post edita miracula ista magistratus iudicio atque sententiâ e medio sublatus fuerit & tamque homo malus atque iniquus, immo blasphemus Dei que ac rerum diuinarum cõtemptor, a suis met, ab illis ipsi, qui miracula ab eo facta conspexerant, perque ea beneficijs ab ipso affecti fuerant, in crucem fuerit actus. Hi autem euentus, eorumque circumstantiæ res sunt compertissimæ, nec quisquam est quantumuis Iesu Nazareni, eiusque religionis aduersarius, qui hæc negare audeat, quando hodieque partim conspiciuntur, partim extant eorum effecta indiciaque admodum aperta. Iam quid dicemus de præcipua Veteris testamenti historia? Iudaicus populus, qui hodie adhuc durat, nonne eius certissimam facit fidem? Etenim, nisi verum esset, eos antiquitus legem illam accepisse, quam adhuc, vt sanctissimam, retinent, idque ea ratione, qua in historia ista legitur, id est ita, vt apparuerit, eam a Deo proficisci, fieri vix potuisset vt se tot ceremonialium (quæ vocant) præceptorum

SACRÆ SCRIPTVRÆ 73

ptorum iugo subdidissent; præsertim a plurimis cibis abstinenti, quibus alij omnes communiter vescuntur, & inter quos non pauci sunt suauissimi palatoque gratissimi, potissimum verò seipsos circumcidendi, quod cærimoniale præceptum, vel ipsum per se, videtur fidem facere posse, legem illam humanum iuuentum non fuisse. Vidimus, alias omnes antiquas religiones, quamuis minus multò ad colendum difficiles, paulatim euanuisse, adeò vt illarum vix extet memoria. Hæc tamè antiquissima conseruatur adhuc in hunc usque diem. Cuius rei causa alia nulla esse potest, quàm ipsam initiã habuisse grauissima, firmaque fundamenta; post quæ consecutæ fuerint confirmationes, & corroboraciones apertæ ac manifestæ, prout in ipsa ista historia legitur, quibus rebus cum cæteræ antiquæ religiones modò non prorsus caruerint, necesse fuit, quemadmodum alijs omnibus humanis rebus contingit, vt tandem corruerint, & ad nihilum venerint. Huc accedit, quòd aliæ religiones tunc deficere ceperunt, cum nemo erat, qui cuique quamlibet illarum profitentem molestus esset. Immo vna ex istis religionibus, ea videlicet, quam vrbs Roma sequebatur, quamque, si eius substantiam spectes, magna eaque potior orbis terræ pars amplectebatur, tunc ad nihilum redigi coepit, cum Roma vnà cum vniuerso ipsius imperio vnum tantum caput ac dominum agnoscebat, qui hanc ipsam religionem profitebatur, quod idem perpetuò deinceps per aliquod longum tempus fuit. Et tamen scimus, nihil aptius esse ad

DE AVCTORITATĒ

ad morem aliquem nouum in quemuis populum inducendum, non modò ad veteres in eo mores conseruandos, qui per se ipsi, sine villo alio adminiculo se sustentare queant, maxime verò ijs, qui ad religionem spectant, æternitati enim consecrati videntur; nihil, inquam huic rei esse aptius, quàm voluntatem, exemplumque eius, qui dominatur. Contra verò Iudæorum religio conseruata est ac conseruatur, & vbiq; ferè, nisi vbi commorari sit illis profus interdictum, sunt, qui eam adhuc cõstanter sequuntur, quamuis & hodie, & antehac per tam multa sæcula ijs, qui eam profitentur, sunt fuerint quæ ludibrio habiti, iniurijs affecti, tyrannicè tractati, atque oppressi, milleque modis sæpe non solum in suis ipsorum corporibus vexati ac torti, sed etiam miserabiliter necati. Profectò, si quis est, qui ex hac re, alijsque non nullis, quæ commemorari possent, non intelligat, quam necesse sit, vt Iudæorum religio eam originem habuerit, quam ipsi affirmant, & idcirco historia doctrinaque Veteris testamenti hac in parte, ob idque in alijs quoque sit vera, videtur inter eos numerandus, qui aut nihil cernunt, aut, ne cernant, oculos claudunt. Iam verò ex Iudaicæ religionis veritate, id est ex eo, quòd populo illi ea religio a Deo data fuerit, exque certitudine historię, ac doctrinæ Veteris testamenti, quibus iudicio præditus, agnoscit, fieri non posse, quin Christiana religio, eoque vt supra demonstratum est, historia, & doctrina Noui testamenti sit vera; non secus atque ex harũ veritate, illarum, vt dictum est, veritas agnoscitur.

S. S C R I P T V R Æ 76

tur. Quod si Iudæi hoc minimè agnoscunt, id ob ipsorum ruditatem, vel potius stoliditatem miram atque euidentem euenit, & propterea quòd ab ipso ortu capitalissimi sunt religionis Christianæ hostes.

Per ea, quæ hactenus disputata sunt, arbitramur satis demonstratum fuisse, maiorem fidem adhibendam esse libris Veteris & Noui testamenti, siue quod ad historiam, siue quod ad doctrinam attinet, quàm plerisque alijs libris soleat, eumque, qui illis fidem non adiungat, nulla probabili ratione inde deterreri.

V. Iam, tamen, quæ hucusque scripsimus, satis fortasse esse debeant ad id efficiendum, quod ab initio proposueramus, tamen visum est nobis, antequam huic nostræ scriptioni finem imponamus, monere lectorem, eos, qui, vt ijs fidem adiungant, quæ scripta sunt, in Vetere, Nouoque testamento eiusmodi argumenta & rationes postulant, quibus nemo sese opponere aut repugnare queat, quæque vnicuique eius rei certam & indubitam fidem faciant, hos, inquam, ostendere, se religionis naturam parum attentè considerasse; quæ ea est, vt, quemadmodum multi loquuntur, fidei meritum requirant, sitque hominum probitatis tamquam lapis quidam lydius, præsertim verò eius religionis, quæ Nouo testamento continetur, de qua vna ob eam causã, quæ sæpius dicta est, satis est nos loqui. Dico igitur, si Noui testamenti scripta eiusmodi essent, vt nemo vlla ratione negare posset, ea esse veridica; nemo etiam foret, qui non modò religio;

76 DE AVCTORITATE

religionem non profiteretur in eis comprehensam, id est esse Christianum; verum etiam talis re ipsa non esset, hoc est Iesu Christo non obediret. Præmium enim in illis propositum ijs, qui Christo obedierint, adeo magnum est adeoque desiderabile, ut nemo sit, qui eius consequendi gratiam, maiora etiam ijs non faceret, quæ Iesus Christus præcepit (si modò maiora fieri possunt) ubi compertum haberet se præmium istud adepturum, ut certe haberet, si verissima esse crederet ea omnia, quæ in Nouo testamento sunt scripta. Ita nullum inter malos, & bonos discrimen existeret, nec vlla causa bene, ac malè agendi; eoque nec virtutis remunerandæ, et vitij puniendi. Quandoquidem ex eo, quod præmium, cum ab initio proponitur, incertum est, fit ut mali a bonis internoscantur. Qui enim bonus, id est probus, est, & cogitatione ac voluntate ad ea faciendâ propensus, quæ iusta & honesta sunt, atque eiusmodi, qualia Iesus Christus præcipit, aut saltem ab eis animo non est alienus, facillè credit, quæ audit de ingente præmio ijs proposito, qui ista fecerint, quamuis id aperte non videat, modò de eo spes aliqua appareat, & ita credens, omnibus viribus aggreditur, ut ista faciat. Qui verò malus est atque improbus, nec quidquam iustis honestisque rebus delectatur, earumque similibus, quæ a Iesu Christo præceptæ fuerunt, aut certe ista parum curat, cum audit, verba fieri de præmio ijs proposito, qui ea fecerint, quòd maius illud esse audit, eo minus credit. Quòd si tamen propter magnas, quæ eius sunt, con-

iecturas,

S. SCRIPTURÆ 77

iecturas, aliquam eius habet opinionem, ea infirma est adeo, ut efficere nequeat, ut is malos suos mores deserat, vnaque cum illis delectationem, aut honorem, aut utilitatem, quæ inde vel sperat, vel iam experitur. Sapientissimè igitur noluit Deus, ut præmium immortalitatis, id est rei cunctis desideratissimæ, a se omnibus propositum, quicumque Iesu Christo obedierint, humano generi paucis quibusdam exceptis, qui nimirum fidem facere aliis possent eorum, quæ ipsi viderant, certum indubitatumque vlla ratione appareret, & idcirco nequaquam fecit, ut Noui testamenti scripta, in quibus eius præmii apertissima sit mentio, quæque de eo constanter affirmant, eiusmodi essent, ut nullo modo quisque sese eis opponere posset. Sed satis esse voluit, si & hæc scripta, & alia, quæ sunt, eius præmii argumenta, eiusmodi forent, quibus iure & possit, & debeat fides adhiberi, talia demum, ut ei, qui probus est, aut ita comparatus, ut probus facillè euadere queat, sint satis; ei verò, qui improbus est, & præ malitia sua probus fieri nequit, non sint satis: ut, hæc ratione illorum probitate detecta, horumque malitia, iustissimam causam habeat hos quidem puniendi, illos vero præmio afficiendi, tum quia ita conuenire videtur, tum multò magis, ut hoc pacto in illis summam suam misericordiam, in his verò iustam seueritatem exerceat; in vtrisque autem admirabilem suam potentiam supremamque vniuersitatis rerum quem habet, dominatum atque imperium infinita immortalique sua cum gloria patefaciat.

D

Po-

DE AVCTORITATE

VI. Postremò confirmationis cuiusdam gratiâ, & ex parte conclusionis quodammodo eorum, quæ de hoc sacre scripturæ auctoritatis argumento dicta a nobis & disputata sunt, visum est hoc loco adscribere carmina quædam Dantis Aligerij non modò celebris poetæ, sed ingenij acumine, & multarum rerum scientiâ viri ætate sua rari ac singularis, in quibus hac eadem de re agitur. Is igitur in suo poemate, quod comœdiam ipse vocauit, canticò 24. Paradisi, inducit Petrum apostolū interrogantem ipsum, vndenâm proficisceretur ea fides, qua se præditum esse dixerat, hoc est persuasio de rebus diuinis; se verò ipsum respondentem ad eum, qui sequitur, modum,

*Appressò & sci de la luce profonda,
Che li splendeua, Questa cara gioia,
Soura la quale ogni virtu si fonda,
Onde ti venne? Et io, la larga ploia
Delo spirito santo, ch'è diffusa
In su le vecchie, e'n su le noue cuoia,
E syllogismo, che la mi ha conchiusa
Acutamente sì, che' nuer'o d'ella
Ogni demonstration mi pare obtusa.
I' h'as poi, L'antica & la nouella
Propositione, che s'iti conchiude,
Perche l'hai tu per diuina fauella?
Et io, La prouua, che l'her mi dischiude,
San l'opere seguita, a cui Natura
Non scaldò ferro mai, ne battè ancude.
Risposto summi, Di, chi t'assicura
Che quelle opere fosser quel medesimo,
Che vuol promarsi? Non altri il ti giura.*

79 DE AVCTORITATE.

*Se il mondo seriuolse al Christianesimo,
Disi'io, senz'a miracoli, questo vno
Et al, che gli altri non sono il centesimo.
Che tu entrassi pouero & digiuno
In campo a seminar la buona pianta
Che fu già vna, & hora è fatta pruno.*

QVÆ LATINE, SI VERBUM VERBO
reddatur, ita, sonant.

*Deinde exiit ex luce profunda.
Qua illic splendebat, Hac pretiosa gemma,
Super quam omnis virtus fundatur,
Vnde tibi venit? Ac ego larga pluuia
Spiritus sancti, qua est diffusa,
Super veteres, & super nouas membranas,
Est syllogismus, qui etiam mihi conclusit
Acute adeo, & præ illa
Omnis demonstratio mihi videatur obtusa.
Audiui deinde, Antiquam & nouam,
Propositionem, qua adeo tibi concludit,
Cur habes tu pro diuino sermone?
At ego, Probatio, qua verum mihi recludit,
Sunt operæ, qua secuta sunt ad qua Natura
Non candescit ferrum inquam, nec percussit incudem.
Responsum fuit mihi, Dic, quis tibi certum facit,
Quod illa opera fuerint illud ipsum, (firmat.
Quod debet probari? Haud quisquã id tibi iureiurando com-
si orbis terra sese conuertit ad Christianissimum,
Inquam ego, sine miraculis, hoc vnum
Est tale, & reliqua non sint centesima pars.
Nam tu ingressus fuisti pauper ac ieiunus
In agrum ad ferendam bonam plantam,
Quæ fuit olim vitis, & nunc est facta spinus.*

3. SCRIPTURÆ

80

Nec aliud quidquam in presentia iis, quæ
supra scripsimus, addere volumus. Faxit
Deus, ut hic noster labor, quamuis imperfe-
ctus atque exiguus, in hac mundi ætate, quæ
præter omnes alias, quæ umquam fuerunt,
maximè videtur harum rerum indigere,
non profus sit inanis.

FINIS.

Archivo de

Estante

Plúteo